

התארגנות הצדדים

מיומן ד. בן-גוריון 14.5

"באחת מועצת העם. אישרנו הנוסח של הכרות העצמאות. [בארבע הכרות העצמאות] בארץ צהלה ושמחה עמוקה. ושוב אני אבל בין השמחים, כביום 29 בנובמבר. בארבע אחרי הצהרים הוכרזה העצמאות היהודית והוקמה המדינה. גורלה בידי כוחות הבטחון".

התוכנית להפעלת צבאות ערב (מאי 1948)

- 1: **צבאות סוריה ולבנון** — ינועו דרומה, לעבר איזור טבריה-צפת ולכיוון נצרת.
2. **צבאות עיראק וירדן** — ינועו מעבר הירדן מערבה, לעבר איזור עפולה-נצרת. כאן הם יתרכזו לשלב השני של הפעולות, לאחר שיתברר מה המצב באיזור עפולה.
3. **הצבא המצרי** — ינוע צפונה לעבר תל-אביב, במגמה לרתק ולהשמיד כוחות יהודיים ובכך לעזור להצלחת הפעולות — — —

סדר הכוחות של כל מדינה ערבית בפלישה במאי 1948

עיראק:

1. הכוחות היבשתיים.
 1. כוח ממוגע המורכב מ: —
 - גדוד חי"ר מוסע, גדוד תותחנים, גדוד שריון, פלוגת הנדסה, פלוגת קשר, יחידת-שדה רפואית. חטיבה מוגברת (גי'חפ"ל-לוא) המורכבת מ: —
 - 3 גדודי חי"ר, גדוד תותחנים, פלוגת הנדסה, מחלקת-קשר חטיבתית, יחידת-שדה רפואית.
 2. הכוח-האווירי.
 - 12 מטוסי "האנסן".
 - 3 מטוסי "גארדינר".
- לא היתה כל אפשרות לשתף מטוסי "פיורי" משום המחסור בתחמושת.

מצרים:

1. הכוחות היבשתיים: — מורכבים מחטיבה מוגברת, שאליה סופחו כמה יחידות שריון וכמה יחידות מתנדבים סודאניים ולוביים.
2. הכוחות האוויריים: — מורכבים מ-3 טייסות מטוסים, אחת מהן — טייסת מטוסי-קרב מטיפוס "ספיטפייר".

סוריה:

1. הכוחות היבשתיים: — חטיבה מוגברת אחת, בצירוף כמה יחידות שריון.
2. הכוחות האוויריים: — טייסת מטוסי "הרבארד".

לבנון:

גדוד מוגבר אחד.

עבר-הירדן:

מספר גדודים מעורבים ופלוגות עצמאיות אשר חלק גדול מהן חנה בפלשתינה לפני התחלת הפעולות.

לאחר התמוטטות מערך הכוח הערבי המקומי, כינסה הליגה הערבית את מפקדי צבאות ערב ודרשה את התערבותם במלחמה. בעקבות הדיונים נקבעה תכנית להפעלת צבאות סוריה, לבנון, עיראק, ירדן ומצרים.

בראשית מאי 1948 התכנסו ראשי המטות הערביות ונציגיהם בדמשק לקביעת יעדים לכל אחד מהצבאות הערביים. הכוחות המצויים בפועל, לא עמדו בשום יחס לכוחות אשר הועידה הצבאית מה-30 באפריל תבעה את הקצאתם. הוחלט להשתמש בכוחות המצויים. המפקד הכללי, אמיר לוא נור אל-דין מחמוד קיבל הוראה לעבר תכנית, להפעלת צבאות ערב.

לאחר הקמת המדינה ולאחר ראשית התארגנות הממשלה, הטיל דוד בן גוריון על שני עוזריו, ישראל גלילי ולוי שקולניק (אשכול) להיכנס למשא ומתן עם לח"י. לאחר שההנהגה המדינית נכונה היתה למלא חלק מדרשותיהם של חברי ארגון הלח"י, הוסכם שאנשי לח"י יכנסו לצה"ל במסגרת של מחלקות ופלוגות (למעט הכוח הלוחם בירושלים).

ב-15 במאי 1948 פרסם מרכז הלח"י פקודה בדבר התייצבות אנשיו לגיוס. ב-29 במאי נערך כנס גלוי ראשון של לח"י בכסיס האימונים בשוף מוניס. אחר כך הועברו למחנה הקלט של צה"ל כ-700 איש שגויסו לצה"ל והוצבו לשני גדודי השריון של חטיבה 8.

פ ק ו ד ה

לכל לוחמי חרות ישראל, במדינת ישראל.

על כל הלוחמים בגיל הגיוס להתייצב מיד במקומות הריכוז

לשם קבלת הוראות מפי האחראים.

ה מ ר כ ז

ניתנה היום ו' לאייר תש"ח

מערך הכוחות 15 במאי 1948

הכוחות: פלמ"ח — 6000 בערך, מִזָּה 1300 ב'הראל', 1300 בנגב, 1200 בצפון, 1000 בחורות; גולני — 3573+522 מגויסים בשכר; כרמלי 2238; אלכסנדרוני — 3588; קריתי — 2504; גבעתי — 3229; עצינוני — 3166; סר־הכל בחטיבות 24,400 בערך. מלבד זה: אגף ההדרכה 398; תותחנים — 659; חיל־אוויר — 675; חיל־מהנדסים — 150; משטרה צבאית — 168; תחבורה — 1097. סר־הכל אֶגְפִים ושירותים — 4161; בקָלֵט — 1719. סר־הכל כללי 30,573.

רשום מ־15.5.48 ביומן ד. בן־גוריון.

הקרב על גוש עציון

מברקים נכנסים לאג"מ/מטכ"ל בנושא גוש עציון 12-13 מאי 1948

120950 גוש עציון: ידיעה בדואר יונים ממשואות אומרת: התקפת טנקים כבדה על כל הגוש החל מ־5 בבקר. המנזר, האוכף וגבעת העץ נכבשו. מוש נפצע. הרבה פצועים. שלחו אוירונים להפציץ.

121215 עצינוני: כפר עציון מודיע: אנו מורעשים קשה. מצבנו גרוע מאד. המשוריינים שלהם 300 מטר מהגדר. כל רגע קובע. הזדרזו בשליחת אוירונים.

130005 גוש עציון: המשוריינים נשארו במשלטים עם כח ניכר לחיפוי. כעת מתרכזים ערכים נוספים. יש להניח שמחר תמשך ההתקפה וייתכן עוד הלילה. המצב באנשים, בנשק ותחמושת חמור. עליך לחפש ולמצא דרך להעברת תגבורת, אחרת לא נחזיק מעמד. נשק ותחמושת עוד הלילה לשלוח.

130505 כפר עציון: המשוריינים מתקרבים לכוון השער ומסתערים.

130510 כפר עציון: בחסות הרעשה כבדה מתותחים ומרגמות ומכונות התחילו הערכים בהסתערות על הנקודה מכוון צפון. האנשים מוכנים בעמדות.

130535 כפר עציון: הערכים מתרכזים בשרה התעופה הרוסי מזרחית למשק ואוכף דרומית למשק. מתכוננים להסתערות. מטרת האוירונים צריכה להיות להוציא את המשוריינים מכלל פעולה. דאגו שהאוירונים יהיו כאן במשך היום. אין לי אפשרות קשר עם יתר הנקודות.

במטה הכפר נתקבל מברק בחתימת יו"ר מנהלת העם דוד בן־גוריון:

"מנהלת העם והישוב כולו משתתפים בחרדה ובהערצה בקרב הבלתי שוה שעלה בגורלכם. עמידתכם בקרבות הקודמים לא רק הוסיפה כבוד אלא עזרה במישרין ובעקיפין להציל ירושלים. בטוחים שתעמדו בהתגוננות האמיצה ללא רתיעה".

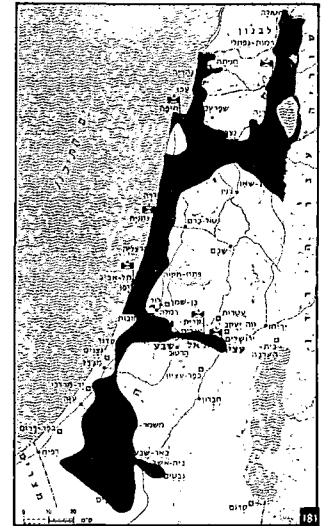
131130 גוש עציון: הערכים התקדמו עד 100 מטר מהגדר. מכוון צפון נסו להסתער אך נהדפו. כעת מנסים בדרום ומדרום מערב. האנשים עומדים איתן. המשוריינים הפסיקו את התקדמותם, אחרי שאחד עלה על מוקש ושניים נפגעו בגלגלים. ההרעשה נמשכת.

131132 עצינוני: כפר עציון מודיע: כל מה שנזרק במצנחים נפל לידי האויב. שלחו בלי מצנחים באריות קש טובה.

131330 עצינוני: רבדים מודיעה: כפר עציון הרוסה. 8 טנקים חדרו לתוכה. כפר עציון מבקשת פינוי מידי. האפנה לצלב האדום לבקש כניעה?... איני פועל מאומה עד שאקבל הוראותיך.

131330 עצינוני: הקשר עם כפר עציון נפסק לחלוטין.

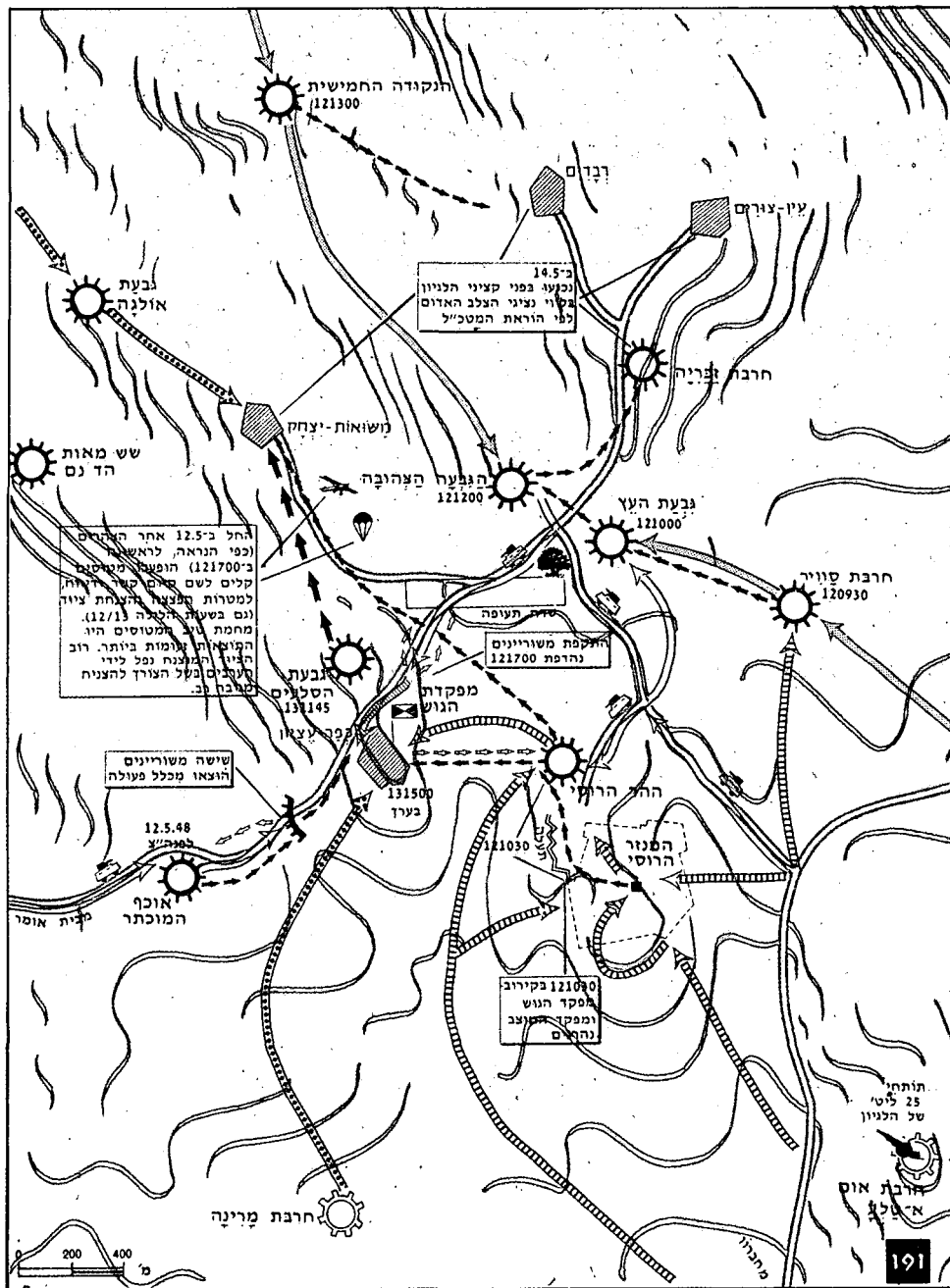
ביום הכרות מדינת ישראל עמדו לרשות המדינה החדשה, שנרשמה מייד להילחם על עצם קיומה, עשר חטיבות לוחמות: שלוש של הפלמ"ח ושבע של חיל־השרה (חי"ש). ראש הממשלה הזמנית ושר־הבטחון הראשון של מדינת ישראל, דוד בן־גוריון, רשם ביומנו ב־15 במאי 1948 את התנאים הבאים על עוצמת הכוחות היהודיים:

עוד קודם שפלש הלגיון הערבי, תקפו ב־12 באפריל כוחותיו שחננו בגדה המערבית את גוש עציון, שזאו שירת נבי דניאל היה מנותק. ההתקפות על הגוש חודשו בחודש מאי. ב־4-5 במאי תקפו חיילי הלגיון בשיתוף ערביים מקומיים ובהסכמת הבריטים. ב־12 במאי החלה ההתקפה הגדולה, בה לקחו חלק שש מחלקות הלגיון, 20 שריוניות, (עליהם דווח כטנקים). סיוע ארטילרי ו־200 ערכים מקומיים סדירים למחצה, ומקומיים בלתי סדירים. לאחר כיבוש גבעת הסלעים שחלשה על הדרך הפנימית לגוש, פרץ שריון הלגיון לכפר עציון ובעקבותיו נעו החי"ר והערבים המ־קומיים. כל מגיני המשק (למעט ארבעה) נרצחו. בליל ה־13-14 במאי הוטכם באמצעות הצבא הבריטי על כניעה. ב־14 במאי נכנעו המשקים האחרים (משואות יצחק, עין צורים ורבדים).

בעקבות נפילת הגוש, שהיה המוצב הקדמי של ירושלים בכיוון דרום חף הלגיון את מוצבי החוף שבצפון. ב־14 במאי פונתה עטרת, בליל 16-17 במאי פונתה נוה יעקב.

ב־20 במאי פונו מוצבי החוף לצד המזרחי, הישובים שבצפון ים המלח — בית הערבה ומפעל האשלג. ב־15 במאי פונתה הר־טוב. מוש — משה זילברשמידט, איש חטיבת עצינוני, אשר קיבל ב־21 במרס 1948 את הפיקוד על הגוש.

- ← התקפת ערבים מקומיים ב-12.5
- ← התקפת ערבים מקומיים ב-13.5
- ← התקפת חי"ר של הלגיון ב-12.5
- ← התקפת משוריין הלגיון ב-12.5
- ← התקפת משוריין הלגיון ב-13.5
- ← נסיגת כוחותינו ב-12.5
- ← נסיגת כוחותינו ב-13.5
- ⚙ מוצב יהודי
- ⚙ מוצב אויב

טופס מברק

2001 ק

תעריף: סט. סודי הודעות: הודעות הקשר:

מעל הקו הזה לשמש משדר הקשר בלבד

מח: 140930 (השורה) תאריך חזק המברק: 140930

לפעולה: יואן לידוע בלבד:

סיכום המברק:

גורק אולמן גאט זבן: קטנת למקרה נעלמה
 מברק חזקן המלגנת אחרת למעלה מיונת של
 אולמן מלגנת. קטנת למקרה גאט זבן מלגנת לא
 נעלמה לא.

דו"ח על הקרבות במשמר-הירדן (למפקדת האצ"ל)

דו"ח זה נכתב בהיות הנקודה עוד בידנינו וכתיבתו הסתיימה ב־ 9.6.48 בשעה 23.30.

פעולת האוייב נגד משמר-הירדן החלה ב־17.5.48 בהפצצה אווירית. ב־19.5.48 התנהל דו"ח קרב של מקלעים ורובים בין משמר-הירדן לבין הצבא הסורי, אשר חנה במדרון שממול המושבה. ב־20.5.48 הורעשה משמר-הירדן בתותחים ובאש מקלעים במשך 3 שעות. ב־30.5.48 בשעה 7.30 פתח האוייב בפעולת הטורדה וירה כ־20 פגזים על המושבה. ב־31.5.48 הורעשה המושבה באש תותחים במשך שעה וחצי. ב־1.6.48 שוב הורעשה הנקודה. ב־5.6.48 בשעה 5.15, פתח האוייב בהרעשה כבדה מתותחים ומרגמות. האש רוכזה בעיקר על העמדות הדרומיות וע"י כך הבינונו את המזימה: הערבים עברו את הירדן בקרבה כפר טובה, דרומית מגשר בנות-יעקב ומתקדמים אל המושבה מהצד הדרומי. עם זריחת השמש ב־6.6.48 החל האוייב להרעיש את הנקודה ביתר שאת ובשעה 7.00 בערך, מופיעים כוחותיו במספר רב יותר שוב מהצד הדרומי. הפעם מוכנס למערכה נשק כבד בכמות יותר גדולה מאשר ביום הקודם. בשעה 16.00 בערך, נופל פגז בין שורות המתקיפים. כעבור רגע עוד אחד ועוד אחד. התותחים שלנו הגיעו למחניים ופותחים באש קטלנית על האוייב המבוהל. כוחות המגינים קולטים בקושי את התמורה שחלה באופן פתאומי, אך אינה עוברת דקה וכל הכלים שלנו פותחים באש חזקה על האוייב הנס. עתה אין צורך לחסוך בתחמושת — חושבים הבחורים — כי האוייב מוכה.

8.6.48 — כל היום שרר שקט במקום.

9.6.48 — היום עבר בשקט מלבד מספר פגזים שנורו לפנות ערב משעה 20.00 עד שעה 20.30.

ג' סיון תש"ח (9.6.48). ש. 23.45

הערה: משמר הירדן נפלה בידי צבא סוריה (ערב כניסת ההפוגה הראשונה לתוקפה). 10.6.48

יואב

התכנית הראשונית של מדינת ערב להכריע את המדינה ולהשתלט על מרכויה במסע בוק נכשלה. הסורים התרכזו מעתה בביצוע יעדים מוגב"לים: כיבוש נקודות ספר כמו עין גב ומשמר הירדן. ב־6 ביוני תקף האויב את משמר הירדן במרחב חטיבת "עורד" המתארגנת. על הנקודה הגנו גם אנשי אצ"ל מיוצאי הצבא הבריטי. אחרי הרעשה החלו יחידות הצבא הסורי צולחות את הירדן ומתקדמות לעבר הנקודה. לחטיבת "עורד" הור"זקה תגבורת של גדוד "כרמל" אך עוד טרם הספיקו כוחות אלה להתארגן תקף כוח סורי גדול את איזור משמר הירדן. הכוח הסורי צלח את הירדן. עקף את הנקודה ופנה לעבר מחנים. ב־10 ביוני נכבשה משמר הירדן, ובמקביל תקפו הסורים גם את עין גב. מטרתם היתה לפרוץ מתוך ראש הגשר במשמר הירדן לעבר כביש ראש פינה — מטולה. כוח מחטיבת "עורד" תפס משלטים מסביב לראש הגשר. נבחנה גם תוכנית לכבוש מחדש את משמר הירדן. אך מחוסר כוח אדם נאלצו לוותר עליה. עם בוקר כבש האויב חלק מהמשלטים שבסביבת מחנים, אך התקפות הנגד עצרוהו לפני שעלה בידו לנתק את הכביש. עם ערב החלה הפוגה והדרך לצפון נשארה פתוחה.

דו"ח על האירועים במשמר הירדן הועבר למפקדת האצ"ל.

פלישת הצבא הלבנוני

מיומן הפעולות

15.5.48 הבוקר כבשו יחידותינו, מגרוד "העמק" במסגרת מבצע "יפתח", את מחנה הצבא ומבואי הכפר מלכיה. האויב פתח בהתקפת-נגד. עשרות מאנשינו נפגעו אבל המשכנו להחזיק מעמד. לאחר שהאויב קיבל תגבורת נוספת — חיזק את התקפתו ונאלצנו לסגת מהמקום. אנחנו ממשיכים להחזיק בקדש, ושולטים על הדרך מהלבנון. מספר הנפגעים שלנו — 120. ביניהם מספר פצועים קשה והרוגים. לאויב — 200 אבירות.

מיומן הפעולות

16.5.48 א. הלילה בשעה 02.00 פוצצו אנשי "יפתח" את גשר הליטניס הגדול הנטוי מערבית צפונית למרג'יעיון. הגשר נהרס כליל. נותקה הדרך לפני שררה גדולה של הצבא הלבנוני, אשר באה במגמה לפלוש דרך מרג'יעיון למטולה.

ב. הלילה בשעה 24.00 פתחו יחידות "יפתח" בהתקפה על נבי-יושע. כל המשלטים בסביבה בידנינו, גדרות אחדות כבר נפרצו. עם שחר נפסקה ההסתערות ואנשינו צרים על הבנינים. האויב הפעיל נגדנו שני תותחים ומשורייך.

ג. משלט קדש נעזב לפי התכנית. עמדותינו בסביבות מלכיה חולשות על הכבישים מלכיה — קדש, מלכיה — סעסע. נסיונות האויב להסתער על העמדות נתקלו בהתנגדות אש חזקה מצד אנשינו, והאויב הרפה מנסיונותיו.

17.5.48 הלילה בשעה 02.00 נפלה לידינו נבי-יושע.

הצבא הלבנוני בחר כנתיב לפלישתו את מלכיה. ב־15 במאי תקף את הגרוד הראשון של הפלמ"ח, אשר כבש בליל 14 — 15 במאי את מלכיה וקדס (היה זה המשך מבצע "יפתח"). בכוקר ה־15 במאי כבש הגרוד הראשון את מלכיה וקדס. אך בהתקפת נגד של הלבנונים בה לקחו חלק שריוניות נושאות תותח ואר"טילריה, נכבשו מקומות אלה וגרוד הפלמ"ח נסוג והתבסס להגנה על הרכסים הדרומית למלכיה. מלכיה וקדס נכבשו בשנית ע"י חטיבת יפתח בליל ה־28-29 במאי.

ההצלחה החלקית של צבא לבנון נבלמה ע"י פעילות חטיבת יפתח, אשר גם שיבשה את מערכו ע"י פשיטות בעורפו ופעולות חבלה בכפרים ובצירי התנועה — פיצוץ גשר הליטני וכיבוש מצודת נבי יושע.

מטכ"ל/אגם
חזית צפון
1 ליוני 1948

ירמיהו
אלכסנדרוני
ח. תותחנים
ח. האויר

אמתי, הלל, דן
אגא, חזית דרום, מודיעין, פליקס

פקודת מבצע לפעולת "יצחק" ביום 1/6/48

1. האויב

כח סדיר עיראקי בגודל — משוער — של בריגדה עד שתי בריגדות, עם משוריינים, תותחי שדה ויתכן אף מספר מסוים של טנקים. כח זה מתרכז בבסיסים: —
שכם, ג'נין, טול-כרם, קלקיליה, ראש העין.
בסיסים קדמיים אשר כח סדיר וסדיר למחצה, נמצא בהם, הם: —
בצפון: — מוקיבלה וג'למה.
בצ. מערב: — אוס-אל-פחם, ערה ועררה.
במערב: — קקון, קלנסואה וטירה.

2. המטרה הכללית

ליצור עובדה של חדירה עמוקה לתוך המשולש ולהוות לחץ מכל הצדדים, על שטח מרכזי זה של האויב.

3. התפקידים

א. ירמיהו: —

- (1) יתקוף ויכבוש את ג'נין.
- (2) בצוע פעולות פשיטה מתאימות בבקעת הירדן. הצעתנו היא — פיצוץ הגשרים דמייה וואדי-פארע והתנפלות אש חזקה על תחנת המשטרה בג'יפטיק. המטרות הסופיות — תקבענה בין ירמיהו לבין קצין האגם לחזית הצפון.

ב. אלכסנדרוני: —

- על אלכסנדרוני לסייע למבצע המוטל על ירמיהו, ע"י: —
- (1) פעולת הטרדה בואדי-עררה, נגד ערה ועררה.
 - (2) התקפת ריתוק חזקה וממושכת נגד טול-כרם.
 - (3) כבוש ראש-העין ע"י כחות אצ"ל.

ג. חיל התותחנים: —

על חיל התותחנים להעמיד לרשותו של ירמיהו: —

6 תותחים 65 מ"מ

2 מרג. 120 מ"מ

לרשות אלכסנדרוני: —

3 תותחים 65 מ"מ

2 מרג. 120 מ"מ

ד. חיל האויר: —

1. חיל האויר יפציץ בשעות לא יאוחר מ-2000 עד 2130 את המטרות הבאות. לפי הסדר דלקמן: —
(1) ג'נין
(2) טול-כרם.
2. שני אוירוני מסרשמיט, לפחות, יעמדו במצב הכן, החל מיום הרביעי 2/6 משעות הבקר המוקדמות — לפעולה מידית נגד התקפות אויבות.

לאחר בלימת הכוח הפולש העירקי החליט המטה הכללי לנקוט יוזמה. המשימה הראשונה בגזרה זו היתה ג'נין. תכנית ההתקפה כללה שני שלבים: שלב א' — השתלטות על כפרים ערביים שבשלוחות המערב-יות של הרי הגלבוע משני צידי הכביש פעולה-ג'נין ע"י כוחות "גול-ני". שלב שני — תפיסת טבעת משלטים המקיפה את ג'נין, לאחר השתלטות על דרכי הגישה — ע"י כוחות "כרמלי". בתכנית הראשונית הוטל על חטיבת "אלכסנדרוני" לתקוף את טול כרם, אך לרגל המצב הקשה בגזרת לטרון והעברת גדוד 32 לגזרה זו, נבצר מהחטיבה לבצע את חלקה במבצע. כל כובד המשימה הוטל על חטיבות "גולני" ו"כרמלי". כ-3 ביוני תקף הכוח את ג'נין וכבש את המשלטים השולטים ממזרח ומדרום-מערב לכביש, כן החזיק ברכסי הגבעות צפונית לעיר. בהיעדר פעולת הסחה על טול כרם וסיוע אוירי וארטילרי יעיל נאלץ הכוח לסגת מג'נין ב-4 ביוני. אור ל-9 ביוני נעשה ניסיון לתקוף את בניין המשטרה, אך למרות שהכוח הצליח לפרוץ לחצר הוא לא הגיע לבניין וג'נין נשארה בידי האויב. ירמיהו — משה כרמל, מפקד חזית הצפון. באותה עת היה מפקד חטיבת "כרמלי" מרדכי מקלף. מבנה אג"מ לאותו תאריך: קציני הקישור: לחזית הצפון — ישראל בר, לחזית הדרום — פסטרנק ("מונדק") ועוזרו בוב הנדלר. לחילות ולשירותי סיוע — פליקס מיכאל, למודיעין — עזרא הלמר. למנהלה — אליעזר לרמן.

דן
בשם מנהל האגם

מברקים נכנסים אל אג"מ/מטכ"ל מאת אלכסנדרוני

מאי

- 131521 — כוחותינו חודרים לעמדות של כפר סבא הערבית. נתקלים בהתנגדות. טירה הותקפה על ידי חיל משמר. ההתקפה נמשכת.
- 191600 — התקפת האויב שהחלה בשעה תשע במשוריינים, מרגמות וחיל רגלים על עמדותינו בכפר סבא הערבית נהדפה. האויב התקרב עד 100 מטר מעמדותינו.
- 282330 — אלכסנדרוני: צפונית מהקו מעפיל-מרץ נראו במשך כל היום יחידות סיור של האויב. צפונית מגבעת-חיים נראה ריכוז קטן של ערבים בקרבת בית בודד. נראו ריכוזים גדולים של ערבים בכיוון תול כרם. היום בשעה 0530 הותקף מושב גאולים ע"י כחות ערבים בסיוע של מרגמות "3", מכונות משוריינות ותותחים. בשעה 1200 הצליחו משוריינים ערבים לפרוץ לגאולים ולתפוס את המקום. מכפר יונה מודיעים על תנועת האויב בכיוון המחסום בסיוע שני טנקים. כפר יונה הורעשה מתותחים. פגזים מספר נפלו בכפר. יש פצוע אחד. מעריכים את כח האויב ב-400 איש. בשעה 1705 הודיעו כי גאולים נכבשה בחזרה.

יוני

- 052030 — אלכסנדרוני: ערבים ניסו להתקרב לכפר סבא. הם הונסו. מספר פגזים נפלו לכפר הס, מעפיל, כפר יונה וגאולים. תנועה גדולה מתול כרם לקקון. נראתה תנועה מג'לג'וליה לקלקיליה. הכפר קקון בדינו. אנו מתבססים. תובעים טנקים. חיל האויר של האויב מפציץ את הכפר. נפגעו האויב 60 עירקים, 90 אנשי כנופיות. לנו 70 נפגעים.

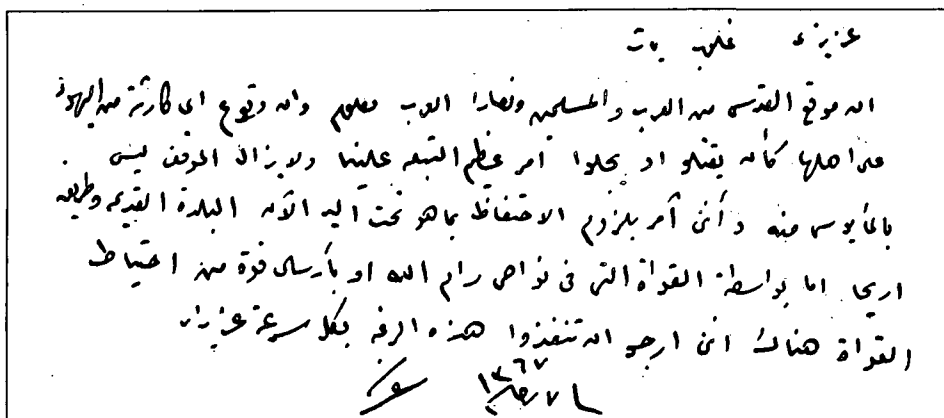
ב-23 במאי הגיע כוח החלוץ העירקי לשכם וב-28 בו החל בהתקפות ראשונות לעבר מישור החוף. אותו יום נכבשה גאולים והותקף כפר יעבץ. אולם כוחות מגדוד 32 כבשו מחדש את גאולים. למרות שהיעד החיוני באיזור זה היתה תול כרם החולשת על הכבישים משכם וגנין אל איזור החוף הוחלט לבחור ביעדים קטנים יותר. בליל 4-5 ביוני תקף כוח מגדוד 33 בתוספת פלוגה מגדוד 32 בסיוע תותחים ומרגמות את קקון. הכפר שנכבש ב-5 ביוני נשאר בידי צה"ל למרות התקפות הנגד של העירקים. בגורה זו יש לציון את כיבוש כפר סבא הערבית ב-13 במאי ואת כיבוש נטורה ב-23 במאי 1948.

הלגיון, הצבא המצרי וקרבות ירושלים

קטעים מדברי בן גוריון על ירושלים

"ראיתי את ירושלים כמרכז כל הדברים של המלחמה"
 "המלחמה על ירושלים והמרחבים סביבה מחוץ לכל הטעמים הסנטימנטלים היא מלחמה על הארץ. אם ננצח כאן — אפשר להניח שנצחנו."
 "נפילת ירושלים העברית עלולה להיות מכת מות לישוב."

מכתבו של המלך עבדאללה למפקד הלגיון הערבי

שני הצדדים הלוחמים הכירו בחי-שיבותה של ירושלים. בשל מעמדה המדיני של העיר כבירת הארץ וכעיר מקודשת לשלוש הדתות, היה צורך לצרף לשיקולים הצבאיים בכל פעילות הקשורה אליה, גם שיקולים פוליטיים וחברתיים בינלאומיים.

מתוך זכרונותיו של גלאב פשה המפקד הבריטי של "הלגיון הערבי"

17.5.48

יקורי גלאב פשה!

חשיבותה של ירושלים בעיני המוסלמים, הנוצרים והערבים ידועה לכל. כל אסון שיקרה לאנשי העיר על-ידי היהודים אם בהרג או בהגליה יהיה בעל תוצאות מרחיקות לכת עבורנו. יחד עם זאת המצב עדין לא מייאש. לכן אני מצווה לשמור כל דבר שהוא בדינו עתה — כלומר העיר העתיקה והדרך ליריחו. זאת או באמצעות כוחות העתודה שנמצאים בסביבות רמאללה, או בשליחת כוח מכוחות העתודה הכלליים. אני מבקש לבצע את הפקודה במהירות האפשרית.

עבדאללה.

אל: דוד.

מאת: אגם/חשמונאי.

סודי בהחלט!

דו"ח מס' 170 ליום 19-20.5.48.

1. ב־19.5.48 בשעה 1240 הרעיש האויב מתותח מבית-הספר לשוטרים על הר־הצופים את השכונות היהודיות בחבל 3. נגד שכונות אלו פעלו גם תותחים מנבי־סמואל ומהגבעה הצרפתית. לפי דו"ח ארעי מסתכמות:
אברותינו: ב־7 הרוגים.
ר־3 פצועים קשה.
2. ב־19.5.48 רגם האויב את סביבת בית הדפוס הממשלתי.
אברותינו: 1 מאנשינו הרוג (שמו לא פורט). — — —
5. ב־20.5.48 בשעה 0630 הורעשה העיר מתותחים שהוצבו בקרבת (כפר־השלוח) סילוֹאן. כן הורעשה העיר לסרוגין מתותחים שפעלו מהגבעה הצרפתית, משיך־גראח, מואדי־גיוז, הר־הצופים ומסביבת כפר־השלוח. כן הורעשה הדסה בשעות היום והלילה. פרטים על האברות שנגרמו חסרים.
6. ב־20.5.48 בשעה 0600 הורעש הרובע היהודי שבעיר העתיקה מתותחים שפעלו מסביבת הר־הזיתים, כן התקיף האויב ואף ניסה להסתער על עמדות אנשינו.
אברותינו: 5 הרוגים; 10 פצועים (שמותיהם ודרגותיהם לא פורט).
אברות האויב: לא נודע.

הרעשת העיר ירושלים
כ־13 במאי ניתנו פקודות תווה לרוב יחידות הלגיון החונות בגדה המ־רחית וב־14 בו החל הלגיון לנוע דרך גשר אלנבי לגדה המערבית. בעוד שבתקופה הראשונה התכוון האויב להשתלט על ירושלים ע"י ניתוקה מהשפלה והרעבתה, הרי שבשלב זה של המלחמה הוא התכוון להתקיפה ישירות. על העיר שסבלה ממצוקת רעב וצמא, נפתחה הרעשה כבדה של ארטילריית הלגיון (תותחי 25 ל"ט טראות ומרגמות 81 מ"מ) מהרכסים החולשים על העיר מצפון, ממערב, ממזרח ומדרום.
ההרעשה נמשכה עד להפוגה הרא־שונה ונועדה לשכור את רוח התושבים ולהביאם לכניעה.
דוד — דוד שאלתיאל, מפקד מחוז ירושלים וחטיבת "עציוני".
חשמונאי — קצין המודיעין של המחוז, בן ציון אלדר.

סודי בהחלט!

אל: דוד

מאת: אג"מ חשמונאי

דו"ח מס' 172 ליום 21-22.5.48

ב־21.5.48 בשעות הערב הורעשה רמת רחל מתותחים שהוצבו בנקודת ציון 127070 169880. כתוצאה מהרעשה פרצה אש בכמה בנייני המשק. הערבים החלו בהסתערות מהואדי לעבר הנקודה. אנשי המקום עזבו את הנקודה ושתי מחלקות חי"ש נכנסו לשם. בשעת כתיבת הדו"ח מתנהל קרב במקום. עד עתה מסתכמות אברותינו: 12 הרוגים ומספר בניינים חרוכים.

ידיעות ערביות 22.5.48

(—) ההתקפה הערבית על רמת רחל החלה ב־21/5 בשעה 1200 בהרעשת תותחים. במערכה השתתפו כ־500 איש בהם ליגיונרים. פלוגת מתנדבים עבר־ירדניים משוריית — "לוחמים מתנדבים". מדרום תקפו חיילי פלוגה 12 של הלגיון (החונה בחברון בפקוד בק מהיאר). בשעה 2100 הודיעו הערבים ששרפו מחסן תחמושת ובזיזין וכן כמה בניינים ברמת רחל. ב־22.5 בשעה 1900 נכבש המקום ע"י כוחות הלגיון, כוחות מצריים ומקומיים שהסתערו משלושה כיוונים.

רמת רחל
ברום ירושלים פעלו יחידות הלגיון וכוחות מצריים בלחי סדירים, "האחים המוסלמים", אשר הגיעו לגזרה זו מכיוון חברון. היעד המרכזי להתקפתם שימשה רמת רחל. בין הימים 21 ל־25 במאי ביצעו "האחים המוסלמים", שהסתייעו בכוחות ה־לגיון שלוש התקפות על הישוב. במהלך הקרבות עבר הישוב מיד ליד, ובסיומם נשאר בידי כוחותינו. בהגנת רמת רחל לקחו חלק מלבד מגיני המקום — כוח מחטיבת "עציוני", חיל המשמר, יחידות אצ"ל ויחידה מגרוד 5 של חטיבת "הראל" (הגיעה למקום ב־24 במאי אך לא תפסה עמדות באותו לילה).

דו"ח מס' 173 ליום 23-24.5.48

1. ב־23.5.48 בשעה 1430 פתחו הערבים בהסתערות על רמת רחל בחפוי תותחים. כבשו את המשק, שדרוהו ונסוגו. אנשינו חזרו שוב למשק. — — —
7. ב־23.5.48 בשעה 1210 נסו מספר ערבים להתקרב לרמת־רחל מכיוון מר אליאס. אנשינו פתחו באש ופגעו בשנים מהם. השאר נסוגו.
8. ב־24.5.48 בשעה 1855 נכבשה רמת רחל ע"י האויב אחרי קרב קשה. פרטים חסרים.

דו"ח מס' 174 ליום 24-25.5.48

- (3) ב־24.5.48 בשעה 2300 חודש הקשר עם אנשי רמת רחל. ב־25.5.48 בשעה 0645 הסתערו אנשינו על ביה"ס ברמת רחל. ב־25.5.48 בשעה 0900 החליפו אנשינו את אנשי אצ"ל שהיו ברמת רחל קודם לכן. ב־25.5.48 בשעה 1630 סוכם המצב: אנשינו נמצאים בחלק המערבי של המשק סביב חדר האוכל והכניסה למשק.
אברותינו: 14 פצועים (מהם אחד קשה);
אנשי אצ"ל: 25 פצועים (מהם 5 קשה);
אבידות האויב: 45 הרוגים (מהם־24.5.48) 24.5.48) מהם שני בריטים.

1. כוחותינו:

הערכות — גודר ו ללא שינוי. מהגרוד השני יצאה פלוגה נוספת לעציוני. פלוגה אחת בכסיס.

פעילות — הגודר הראשון החזקה במשלטים. הפלוגות אשר בירושלים כבשו את הר-ציון ופתחו את הדרך לעיר העתיקה.

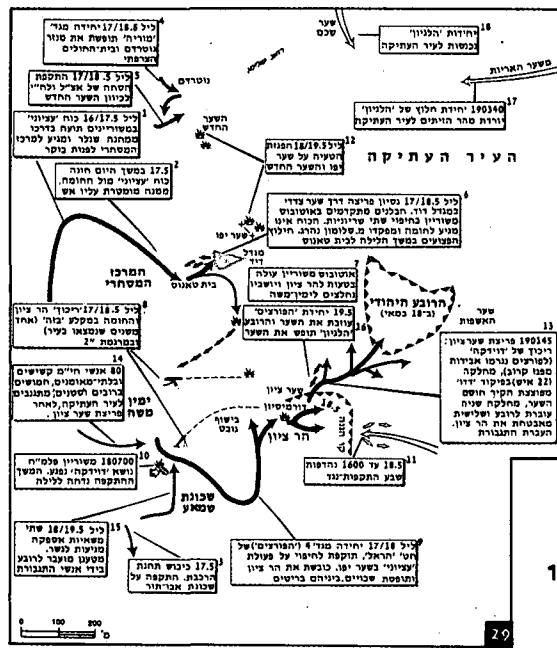
מסקנות:

אפשר לכבוש גם עמדות מבוצרות כמו הר-ציון כאשר הלוחמים מתעקשים.

מאת עציוני אל — אג"מ

מברק

280600 — המצב בעיר העתיקה ללא שינוי. נסיון פריצה שנעשה הלילה נכשל. מצב כוחותינו מעורר דאגה. תנועה מוגברת של כלי רכב של הלגיון בכביש יריחו ירושלים. הרעשת תותחים על שכונות ירושלים נמשכת.
282000 — אנשי העיר העתיקה נכנעו.

נסיונות פריצה לעיר העתיקה, 16-29 במאי 1948

צ' כרטא

מסמך הכניעה של העיר העתיקה

- הצד הראשון: וכיל-קאיד עבדאללה אל-תל
הצד השני: מפקד היהגדה בעיר העתיקה
בהתאם לבקשתם של יהודי העיר העתיקה להכנע, הגיש הצד הראשון את התנאים הבאים שהצד השני הסכים להם:
1. — התפרקות ממשק ומסירתו לצד הראשון.
 2. — לקיחת כל הגברים הלוחמים כשבויי-מלחמה.
 3. — הזקנים, הנשים והילדים ואלה שפצעיהם קשים, יורשו לצאת לשכונות היהודיות בירושלים החדשה, באמצעות הצלב-האדום.
 4. — הצד הראשון מתחייב להגן על חייהם של כל היהודים הנכנעים.
 5. — הלגיון הערבי יכבוש את השכונה היהודית בעיר העתיקה.

28.5.1948

הצד הראשון: עבדאללה אל-תל
הצד השני: משה רוסנק

העיר העתיקה כראשית מאי על סמך הסכם מקומי להפסקת אש שעדיין היה חקף, והחלטת מועצת הבטחון בדבר פירוט העיר העתיקה, נאלצו מגיניה לפנות עמדות שנחפסו לאחר הפינוי הב-ריטי. מיד אחר כך הפרו הערבים את ההסכם ופתחו בהגזזה כבדה על הרובע. ב-18 במאי נכשל נסיון פריצה לעיר העתיקה דרך שער יפו, שבוצע ע"י חטיבת "עציוני". אך בליל 18-19 במאי הצליחה יחידה מגודר "הפור-צום", עליה פיקד דוד אלעזר, לפרוץ דרך שער ציון לעיר העתיקה ולה-חבר אל מגיני הרובע. אותו לילה הוכנסה תגבורת של כוח אדם מחטיבת "עציוני" וכוחות חי"מ וכן אספקה ותחמושת. בבוקר הצליח הלגיון לכבוש את שער ציון והמצור על הרובע חודש. משך תשעה ימים נישו קרבות עזים והשטח המוחזק בידי המגינים הלך ופחת. ב-28 במאי החל מו"מ עם פיקד הלגיון על תנאי כניעה. בשעה 1400 נכבש הרובע ע"י הלגיון. הלוחמים הלכו בשבי והאוכ-לוסיה הבלתי לוחמת פונתה ל-ירושלים העברית.

נסיון נוסף לכבוש את העיר העתיקה בוצע בליל 16-17 ביולי כאשר מפקדת חטיבת "עציוני" החליטה לבצע את מבצע "קדם". המבצע נועד להתבצע משני כיוונים — פריצה מהשער החדש שבצפון — ע"י כוחות אצ"ל ולח"י (בתקופה זו עדיין לא התפרקו ארגוני אצ"ל ולח"י בירושלים). ופריצה משער ציון כדרום ע"י כוח מחטיבת "עציוני". מבצע "קדם" נכשל והעיר העתיקה נשארה בידי האויב.

קרבות לטרון

מטכל/אגם
חזית דרום
23 מאי 1948

חטיבה 7
חטיבה 8
גבעתי
קרייתי
עציוני
אלכסנדרוני
חיל תותחנים
מחלקת חמוש

חיל אויר
חיל הנדסה
ש. קשר
ש.ר.
אגא
אכא
ש.י.

מתקפת צבאות ערב שהחלה ב־14 במאי הכליטה את עליונותם, המטה הכללי תכנן מתקפות נגד בשלוש זירות — בגנין, בלטרון ובאשדוד. קרבות אלה הם שאפשרו את המשך ההתמודדות וקבעו בידי מי תשאר היוזמה בהמשך המלחמה. במסגרת קרבות אלה תכנן המטה הכללי את מבצע "בן־נון" (שנקרא על שם יהושע בן־נון שניצח בעמק איילון את מלכי האמורי).

תעודה — פעולת בן־נון

דייעות: ראה נספח א'.

המגמה: לשחרר את עיר ירושלים ואת הדרך אליה מהלחץ של כחות האויב מצפון (רמאללה) ומדרום (בית־לחם וג'ברין), ע"י מחיצת כח האויב.

שיטה: 1. את המגמה יש להשיג ע"י פעולה ישירה במגמה כבוש של רכזי האויב בלטרון והחזקת קבע בשטח אחרי הכבוש.
2. רכזו כח החייל באזור קריית ענבים והמשך הפעולה בתיאום עם חטיבת הראל לפי הוראות כלליות של האגם ותיאום בין שתי החטיבות.

הכח הפועל:

מטה חטיבה מס' 7
גדוד מס' 1 חטיבה מס' 7 עם נשק מסייע
גדוד מס' 2 חטיבה מס' 7 עם נשק מסייע
גדוד אלכסנדרוני עם נשק מסייע
יחידה מהגדוד המשורין מס' 1
פלגת תותחים 65 מ"מ
סוללת דודים
מחלקת מהנדסים קרביים
יחידות שירותים לסוגיהם.

מבצע "בן־נון" התבצע בשני שלבים: מבצע "בן־נון" א', ההתקפה הראשונה על לטרון, נערך ב־24-25 במאי בפיקודו של מפקד חטיבה 7, שלמה שמיר. ההתקפה בוצעה על־ידי גדוד חי"ר 32 מחטיבת "אלכסנדרוני" וגדוד חי"ר 72 מחטיבה 7 בסיוע תותחים 65 מ"מ ומחלקת זחל"מים. ההתקפה נכשלה.
חטיבה 7 — חטיבת העתודה החדשה. ב־14 במאי יצאה פקודה להקמת חטיבת עתודה ובה שני גדודי חי"ר וגדוד משורין. כמפקד החטיבה התמנה שלמה שמיר. עד סוף חודש מאי הוקמו בחיפזון מטה החטיבה, הגדוד המשורין 71 (שמאוחר יותר כונה גדוד 79) וגדוד חי"ר 72 שהוקם על בסיס מערכת ההדרכה ועולים חרשים.

סוללת דודים — מרגמות תוצרת בית על־שם ממציאם דוד ליבוביץ ("דודיקה").

תאום: את הפעולה הכללית יתאם האגם בינך וחטיבות הראל. כן גם עם החטיבות השכנות: גבעתי ועציוני, חיילות האויר ויתר השרותים המרכזיים.

אוריה: הסיוע הבלתי אמצעי יוגש לך בתאום ישיר בינך וקצין המקשר של האגם.

תותחנים: פלגת התותחים תמצא תחת פקודך הישיר מבחינה אופרטיבית בלבד (היחידה נספחת).

שרותי רפואה, תובלה: מחוץ לנספחים אליך ישרתו את פעולתך הכללית לפי הצורך תוך תאום דרכנו. ש"י המרכזי: יספק לך באופן ישיר את כל הסקירות וסיכומים הקשורים למבצעך. תאם אתם את שיטת העבודה.

קשר: 1. קשר פנימי יוקם לפי הצורך ובהתאם להוראותיך בתאום עם שרות הקשר המרכזי.
2. הקשר אתנו דרך הרשת האופרטיבית הרגילה.

מנהלה: גדוד מס' 1 חט' מס' 8 יעבור לפקודתו של אלכסנדרוני בלי פלוגה המסייעת על נשקה. על מפקד הפל' עם יחידתו להתייצב במטה אלכסנדרוני ביום 23.5.48. גדוד אלכסנדרוני יעבור לפקוד החט' מס' 7 בלי פל' נשק מסייע. מגדוד מס' 1 חט' 8 תעבור על נשקה וצידודה לפקוד גדוד אלכס. (העובר לחט' 7) ועליה להתייצב ביום 23.5.48 בשעה 07.30 בכפר יונה מחל' מס. 22 לפני מפקד גדוד צבי ג. על החט' מס' 7 לרכז את כוחותיה עד שעה 15.00 יום 23.5.48 באזור הרכוז נען־חולדה. אגא ימסור לחטיבה תחמושת ומנות אוכל למשך שבועיים עבור העוצמה הכללית של החטיבה. את מצבת החטיבה ימסור מטה החטיבה מס' 7 לשרות אגא ואכא עד שעה 12.00 יום 23.5.48.

אגא יארגן בסיס אספקה משנה במחנה בילו לרשות החט' ובתאום אתה.

שרות רפואי יארגן בית חולים עורפי באזור חטיבת גבעתי.

עליך למסור בכל יום את מצבת כוחותיך ואבידותיו.

עליך למסור כל יום בשעה 08.00 באלחוט סכום קצר של פעולותיך.

דוחים מפורטים יוגשו על ידך בדאר רגיל.

(—)

מנהל האגם

אשור: אשר קבלת התעודה.

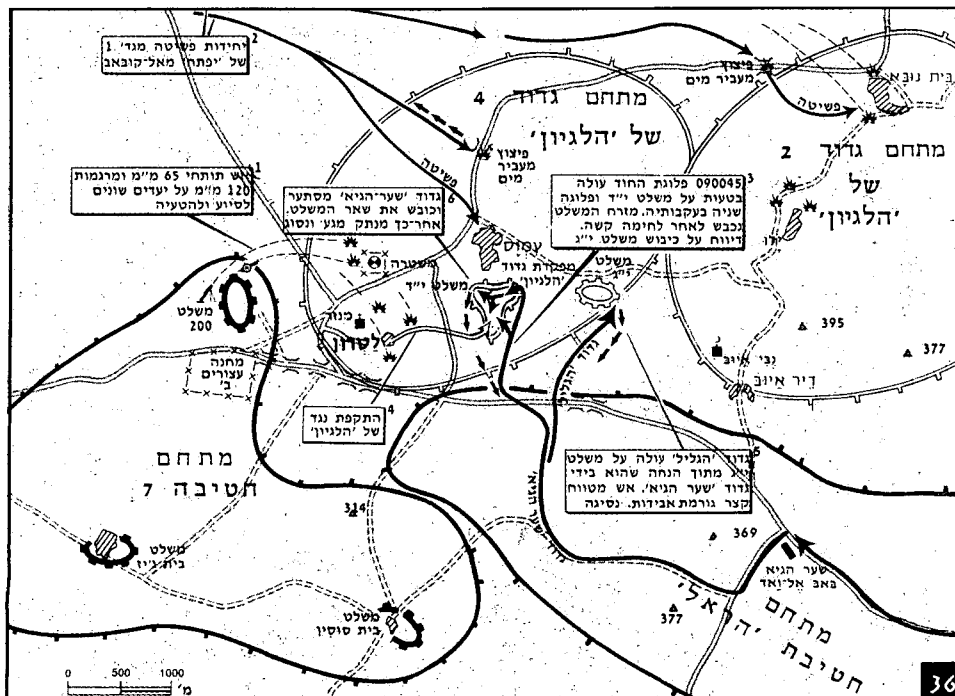
הקרב השני על לטרון — כַּן-נון ב' (30-31 במאי) בעיני האויב

בשעה 03.00, הברקנו מברק למטה החטיבה וביקשנו תגבורת של מחלקת-משוריינים כדי לדלוק אחר נחשלי האויב הנס על נפשו. זה כבר עשר דקות שנשתתקה המערכה וכסבורים היינו כי האויב למד את הלקח הדרוש ולא יוסיף להתגרות בנו. אך ער מהרה עמדנו על טעותנו ונוכחנו לדעת כי עתה הגיע תורה של משטרת לטרון — — — בשעה 03.20 הגיע לאזינו טרטור מזור של מנועים וסבורים היינו כי אלה הם משוריינינו הקרבים להחשת תגבורת. על פי הרעש הבינונו כי המשוריינים הגיעו כבר לחורשת המנור. אך כיצד זה לא הודיע מפקד הכוח על כווא? אין זאת כי אירע דבר: מפקד הפלוגה המסייעת, אשר עקב אחרי התקרבות המשוריינים, נוכח לדעת כי אלה הם משורייני אויב הנעים על זחלים. מיד הורה לטווח עליהם את תותחי 6 הליטראות אשר היו מוצבים בקרבת קבר אבן-ג'בל.

היו אלה 8 משוריינים יהודיים אשר התקרמו בדרך ואדי סראר — לטרון כדי לכתר את תחנת המשטרה ולהשתלט עליה. המשוריינים הצליחו לפרוץ את גדרות-התיל המקיפות את התחנה לאחר שריכוזו את אשם על החיילים השומרים על הכניסה הראשית. כתוצאה מאש זו נהרג לגיונר אחר וחייל אחר נפצע, ואילו היתר הצטרפו אל חבריהם בתוך התחנה.

שני משוריינים עמדו מאחורי כתלי המנור כדי להבטיח את הכוח מהעורף, בעוד שנים אחרים התקדמו לחפות על האגף הימני. ארבעת הנותרים פרצו לעבר המנור עצמו. בעוד המשוריינים היהודים מנסים לכתר את המבצר, הושם לב כי שנים מהם פתחו באש מתוך להיבור על האשנבים ועל דלת הברזל הגדולה במגמה לעקור אותה ולאפשר לכוחות-הרגלים להכנס אל תוך המנור ולהשמיד את מגיניו. לא ידעו חיילי האויב כי דלת הברזל לא היתה נעולה אותה שעה, כשם שמעולם לא ננעלה משך כל הקרבות. ברם חיילי הלגיון שמחו על ההזדמנות שניתנה להם. ותוך קריאות בשם האל הגדול (אללה אכבר) ויללות צהלה (וגאריד) — פתחו באש מהירה מכל כלי הנשק שברשותם אל כל העברים. אש הלהבירים פגעה בשני מבני עץ של התחנה והעלתה אותם באש. מיד הוארה כל הסביבה ולילו של האויב הפך והיה ליום. הודות לכך נתגלו עמדות האויב ומקום שרייוניו. מיד נפתחה אש תותחים 6 ליטראות, אשר היו מטוחים אל הכביש הראשי, כדי לחסום את דרך הנסיגה של המשוריינים. ואמנם ניסו משוריינים אלה מספר פעמים להגיע לשער הראשי אך נכשלו, החיילים הרגליים נמלטו על נפשם. הלגיונרים החלו לכלות את חמתם במשוריינים והטילו עליהם עשרות רימוניי-יד. הם הצליחו להוציא משורין אחר מכלל שימוש ולהשמיד את יושביו, ואילו שלשת המשוריינים האחרים נשאר על עמדם לאחר שחייליהם נהרגו. כינתיים הגיעה מחלקת המשוריינים ופתחה באש מקלעים על האויב הנס — — המערכה נמשכה עד עלות השמש.

בלטרון, בקרבת המנור הצרפתי ולפני עמדות פלוגה ג' נראו גויות מפוזרות. קרב זה היה נסיון נואש לפתוח את דרך ירושלים — תל-אביב ולהציל את 100.000 היהודים הנצורים בעיר-הקודש; כן היה קרב זה נסיון לכבוש את גזרת לטרון בטרם תכנס לתוקפה ההפוגה אשר היהודים כה ניסו להגיע אליה בעזרתן של מעצמות המערב. היהודים ניסו להעמיד את מדינות ערב בפני עובדה קיימת, ועשו מאמץ נואש להציל את ירושלים ולנצח בשלב ראשון של המערכה בחזית המרכז.

לאחר כשלוש שתי ההתקפות על לטרון כוון המאמץ למציאת דרך אלטרנטיבית לירושלים. בליל ה-27-28 ביולי כבשו יחידות מחטיבה 7 את שני הכפרים בית ג'יו ובית סוסין, רומית לטרון. עם הכיבוש היתה בירי צה"ל רצועת שטח רצועה מחולדה ועד כביש הר טוב — שער הגיא. מכביש זה נסתעפה דרך עפר שהגיעה לבית מחסיר ונמשכה לסי ריס. בין בית מחסיר לבית סוסין נמצא תוואי דרך באורך 5-6 ק"מ, הראשונים שעברו בו היו שלושה חיילי "הראל". ביו ביוני הגיעה רגלית תגבורת של חטיבת "הראל" בנתיב החדש. בו ביום עבר את הדרך גיפ בודד ובו סיירים שיצאו לבדוק את מידת כשירותה של הדרך לתנועת כלי רכב. נמצא שיש רק קטע אחד במורד התלול מבית סוסין לתוך האוּר, אותו יש להכשיר. בעקבות הגיפ נעו השיירות מהשפלה. בשלב הראשון הועברו המטענים, נשק ותחמושת. במשאיות עד בית-סוסין, ומשם ע"י סבלים, מחברי "משמר העם" בירושלים ופרדות — למשאית ית שהגיעו מירושלים עד לאיור הכביש הריטוב — שער הגיא. הדרך

מברק

מאת — חט' 7 אל — אג"מ/מטכ"ל
 262050 אנו נתקיף הלילה את בית ג'יז ובית סוסין.
 270700 כוחותינו נכנסו ומחזיקים את בית ג'יז. יתר התכנית לא יצאה לפועל.
 280830 יחידות שלנו נכנסו לבית סוסין 198134 ומתבצרים.

מברק

מאת: הראל אל: אג"מ/מטכ"ל
 010830 (יוני)

"א. 150 איש על נשקם הגיעו אלינו ללא כל תקלה.
 ב. שיירת הג'יפים עברה גם היא בסדר גמור. הגיעו מרגמה 4.2 ו-180 פגזים בשבילה וארבע בזות.
 ג. ארגן מיד את כל שאר ציודנו למשלוח בשיירה".

החרשה כונתה "דרך בורמה" על שם הדרך שסללו הבריטים בצפון בורמה ובה העבירו אספקה לסין הנצורה. בהכשרת הדרך וסלילתה השתתפו מאות חוצבים מירושלים. אנשי הנדסה (מחלקת שדה מס' 2 של חיל ההנדסה) שטייעו בלילות בסלילת הכביש.
 כ־10 ביוני הגיעו בדרך בורמה 8 טון קמח.
 למעשה עם היכנס ההפוגה הראשונה לתוקפה הוסר המצור מעל ירושלים. ב"דרך בורמה" עברו כל לילה שיירות שהעבירו 100 טון מטען כל אחת. "דרך בורמה" המשיכה לשמש עורק תחבורה לירושלים עד שנסלל "כביש הגבורה" אשר נחנך ב־8.12.48

לאחר כשלוש התקפה הראשונה על לטרון, החליט שר הביטחון למנות מפקד קבוע לחזית ירושלים. בעל סמכות פיקודית לחטיבות שפעלו בזירה. ב־28 במאי מונה, בהסכמת י. דיין, מיקי סטון, למפקד חזית ירושלים. תחת פיקודו פעלו חטיבות "הראל", "עציוני" וחטיבה 7.
 מיקי סטון — כינויו של אלוף דוד מרכוס — מתנדב מארה"ב. היה קולונל במפקדת הגנרל איזנהאור באירופה. סייע לשר הביטחון בארגון הצבא בחדשי המלחמה הראשונים. סיר, הרריך ויעץ לחטיבות השונות בנושאי ארגון, הדרכה והפעלה אר פריטיבית. נהרג בשוגג ב־10 ביוני 1948.

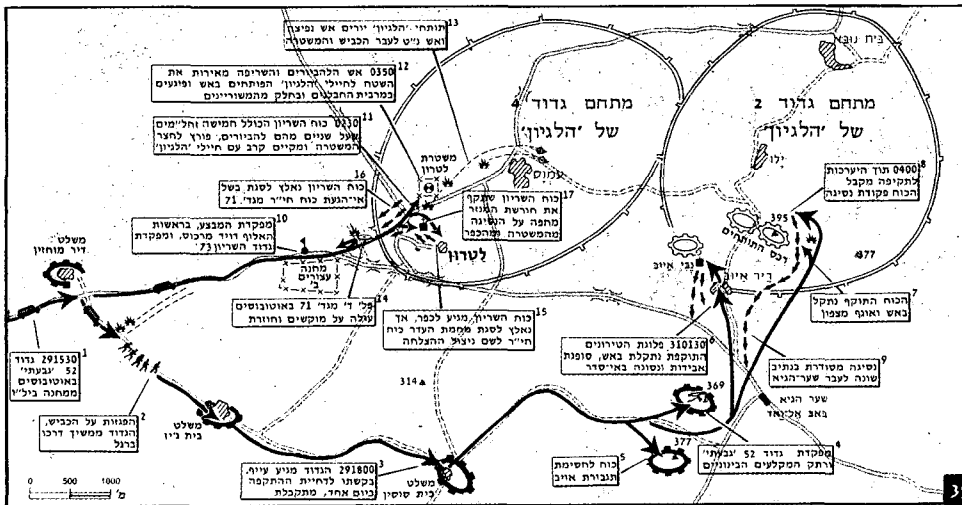
מיומן ד. בן-גוריון
 28.5 בהסכמת יגאל מינתי טטון למפקד חזית ירושלים. הוא ממונה על הראל על דוד שאלתיאל — חטיבת מחוז ירושלים ועל שלמה.

מברקים

מאת: סאשה — סטון אל: אג"מ/מטכ"ל
 081930 אנחנו פותחים הלילה בקרב על משלטי לטרון.

091430 כוחותינו תקפו כליל שעבר לפי התכנית. אור היום מנע מאתנו החזקת הכוחות. אבידותינו: 14 הרוגים, 45 פצועים, רובם קל. נבקר את הכחות ואם אפשר בלטרון נתקיף שוב.

מבצע "יורם" — ההתקפה השלישית על לטרון
 על מנת לרתק את כוחות הלגיון בגורת לטרון, להקל על המצב בירושלים ולמנוע הפרעות בסלילת "דרך בורמה" הוחלט לבצע התקפה שלישית על לטרון. במבצע "יורם" בליל 8-9 ביוני בפיקודו של סטון פעלו גדוד 5 מחטיבת "הראל" וגדוד 3 מחטיבת "יפתח". לכוח ניתן סיוע של סוללת תותחי 65 מ"מ וסוללת מרגמות כבדות. המבצע נכשל עקב טעות בזהיה יעדים. לטרון נשארה בירי האויב.

כרטא C

מברק

אל: אג"מ/מטכ"ל מאת: אמון
 131020 יוני

הגיעו אלי שליחי ברנדוט ודרשו: א. להפסיק כל שיירה לירושלים מחוץ לצלב האדום. ב. רשות להעמיד בשער הגיא בקרת של שני פקחי או"מ, 2 — לגיון ערבי ו-2 יהודים לפקוח על השיירות. הודעתי להם שאקבל תשובה תוך 4 שעות. בינתיים לא תעבורנה שיירות חוץ לצרכים צבאיים של היחידות החוננות בשטח.

אמון: יוסף טבנקין, מח"ט "הראל"
 ב־11.6.48 נכנסה ההפוגה הראשונה לתוקפה. על משקיפי האו"מ שפעלו מטעם המתווך, ברנדוט, הוטל לפקח על ביצוע ההסכם (ברנדוט מונה לתפקידו ב־21 במאי, ראה עמ' 78).

פלישת הצבא המצרי

כרוז הקורא לכניעה פוזר ממטוסים מצריים מעל ישובי הנגב.

בשם אלהים המרחם עלינו

"אמר אלהים אים האויבים שלק רוצים בשלום-

תעשה כרצונם • אלהים הוא השומע • וידוע:"

במילים הקדישים מהקורן אני פונה לתושבי הישובים ומקבל עלי להתנהג לפי מילים הקדושים הללו כמרתינו היא להביא שקט ביניכם • בתנאי שגם אתם תתנהגו בשלום • ומצילו את חייכם את רכושכם ואת ילדיכם

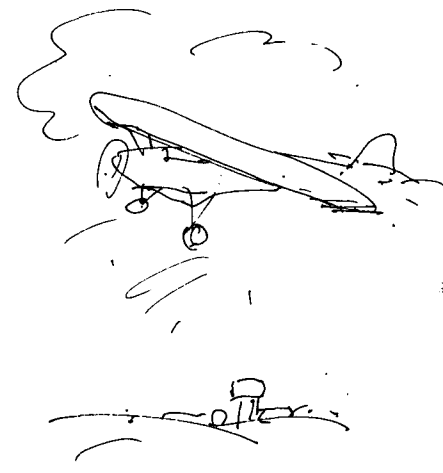
איך היא כונתינו להתחיל במלחמה • רק במקרה של התנגדות • שתהיה לבטלה ולא תמשק זמך רב • ורק במקרה שתנסו לחרום את המחסנים והמוזק שבידיכם •

ובכן אני עונים לכל התושבים להניח את הנשק בשקט • להניף דגל לבן • למסור את כל התחבישה • מוקשים וכר ציוד מלחמה • לאסף את הכו במקום אחד • בלי להשמיד אותו • נא להוציא לפועל את כל הפסודות האלה • במישק שעה כזבן קבלת הכרוז הזה •

אחרי שעה כל מי שרא ישמע לפקודות הללו יחשב כמתנפץ ייכיה שברצונו להלחם אמר אלהים "כאשר יתקיפו אותך - תענו בהתקפה - וידוע אלהים בצד הטובים" •

(מהקורן)

אלהים הכבוד האמר את האמת •

מברק

אל אג"מ/מטכ"ל מאת: הבולגרים 141630
להל"ג העתק תזכיר מסרגיי.

המבצע של העברת התגבורת לכפר דרום: הוצאו מהשמוש 5 משוריינים, 2 מכוניות משא ושלפר. יש לראותם כאבודים, המחלקה שחפתה על מחלקת התגבורת נפגעה קשה. 2 נעדרים, 13 פצועים. מחלקה זו לא יכלה להגיע אל חירבת מעין ונאלצה אף היא להכנס לכפר דרום... המצב בכפר דרום מסובך בגלל 20 פצועים שנמצאים במקום. יחידותינו נמצאות בפעולה מיום ראשון ללא מנוחה. בכל הנגב ישנן 3 פלוגות מאורגנות. לפי ידיעות אחרונות יפלו המצרים מעוגיה ומרפה. בעזה נמצא רכז גדול חדש. יתכן שהוא חיל החלוץ של צבא הפלישה. ידיעה מוסרת שאניה מצרית מורידה צבא במגידל. התפקידים נגד פלישה במרחב הנגב מרובים והכוחות והאמצעים אינם בפרופורציה. חומר נפץ אין לנו כלל ברשותנו, רק 4 פיאטים ואת התותחים נצטרך כנראה לנצל נגד אוירת אויב. אני מעביר הלילה את המטה הקרבי לדורות.

מברק

151220 אל אג"מ/מטכ"ל מאת סרגיי.

- א. נירים מותקפת קשה. הרעשה בתותחים מכוון חאן-יוניס. כשבעה טנקים מסתערים על הנקודה. יש להם חיל רגלים רב, מחצית אנשינו נפגעו.
- ב. מעל אורים חג אוירון זורק כרוזים על דרישת כניעה.
- ג. מבית אשל מודיעים ששיירה של 200 מכוניות נמצאת ע"י הכביש מול נבטים, פרטים חסרים.
- ד. נראים רכוזים גדולים בסביבות בית חנון.

לנירים בראשון לציון

דנגור, 15 במאי

הבוקר הותקפנו על ידי כוחות מצריים כבדים. הרעשת התותחים והטנקים נמשכה שתיים עשרה שעות. הדפנו את ההתקפה ולקחנו שלל רב. מחוץ למחנה מתגוללות 35 גוויות של מצרים. הנקודה הרוסה. נפלו שבעה חברים: דוד, יוסי, בצלאל, אפרים, צבי, רבקה וגיורא. הרוח איתנה. יש לנו אוכל. שלחו בגדים ופלאמחניקים.

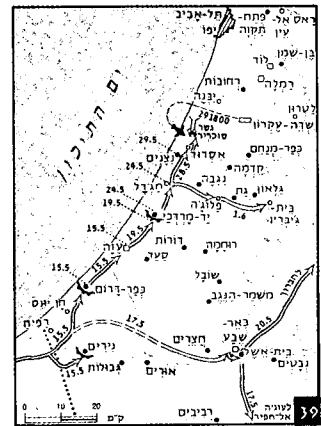
דנגורים היו שלום

מיומן הפעולות
(מברקים מיד-מרדכי)

- 19.5.48 12.00 המשק הותקף קשה מהאוויר ומתותחים. הנוק ברכוש גדול. העמדה מחוץ למשק מופגזת קשה.
- 15.30 הרעשה כבדה מאוד. התותחים במרחק 2 ק"מ מהמשק. הדפנו שתי הסתערויות. לאויב עשרות הרוגים.
- 17.00 הפילבוקס נהרס מפגיעות ישירות. לאחר הסתערות שלישית נאלצנו לסגת מהפילבוקס למשק.
- 17.30 הסתערות נוספת. האויב חדר למשק, ובקרב פנים-אל-פנים גורש.
- 17.45 הרעשה מחודשת ואיומה, בקצב של 40 פגז לדקה. עיקר ההסתערות מצד מטע הבננות. חסרה תחמושת.
- 20.50 המצרים נכנסו לאיזור הפילבוקס. אבידותינו עד כה: 5 הרוגים, 11 פצועים. לאויב עשרות הרוגים. תגבורת מצרית זורמת כל הזמן לדיר-סניד.
- 20.5.48 20.548 בלילה נלקח שלל מההרוגים: 1 פיאט, 12 פגז, מרגמה "2", בראן עם ארגזי פעולה, ומספר רובים. האויב הפגיו כל הלילה ממרגמות כבדות.
- 11.00 בפילבוקס טנק ומשוריין. הם הורסים בשיטתיות עמדות שלנו. מצד הבננות מכינים הסתערות בעזרת משורינים ורגלים.
- 11.30 הסתערות. הרוגים משני הצדדים. ההסתערות נהדפה.
- 12.30 הסתערות כללית משני צדדים בעזרת משורינים וטנקים.
- 13.35 ההסתערות נהדפה. הרוגים רבים, בעיקר למצרים. העמדות הרוסות ובלוי אנשים. חסרה תחמושת. מסתערים מחדש.
- 15.20 הדפנו את כל ההסתערות. אבידות רבות לאויב. התארגנו מחדש. הסתערות מחודשת בעזרת משורינים ותותחים.
- התגבורת עם גרשון (מהפלמ"ח) פועלת מהפרדס.
- 18.30 הסתערות חדשה בחיפוי כבד של תותחים, מרגמות ומכוונות. מספר ההרוגים 16. הרבה פצועים, אין מקום להשכיבם. הרופא באפיסת-כוחות. רצוי להפעיל את הצלב האדום. ההסתערות נהדפה.
- 21.5.48 03.00 תגבורת של מחלקה הגיעה. מתארגנים מחדש. אוספים את נשק האויב. רוח האנשים איתנה ומאמינים בשינוי לטובה. סיכום האבידות: 13 הרוגים מאנשי המשק, 5 הרוגים מהפלמ"ח, 20 פצועים. מספר פצועים מתו מחוסר תנאים אלמנטריים.
- 07.30 חופרים תעלות. מחליפים כוח.

הפלישה המצרית בציר רפיה—
עזה, 15-19 במאי 1948
הצבא המצרי חצה את הגבול המדיני בבוקר ה-15 במאי כשהוא נע מב-סיסיו באל-עריש ורפיה צפונה בכביש החוף לעבר עזה. שני גדודי חיל רגלים מצריים בסיוע שריון נעו לעבר כפר דרום ונירים, ששכנו סמוך לציר רפיה-עזה. גדוד חי"ר 1 תקף את כפר דרום וגדוד חי"ר 6 את נירים. ב-15 במאי תקף הגדוד הראשון בסיוע שמונה טנקים ושריוניות את כפר דרום (היתה זו ההתקפה הר-ביעית שנהדפה. בחורשים אפריל-מאי הדפו מגיני המקום שלוש התקפות גדולות שבוצעו ע"י "האחים המוסלמים"). בשל הכישלון, נמנעו המצרים מהתקפה נוספת והסתפקו בהטלת מצור על המשק ע"י כוחות "האחים המוסלמים" שתפסו מוצבים סביבו. גם ההתקפות של המצרים על נירים נהדפו. החל מה-15 במאי החלו המצרים לרכז את מרבית כוחות החטיבה המוגברת בעזה.

סרגי — נחום שריג, מפקד חטיבת הנגב.
דנגור — השם הערבי של נירים.

ההתקדמות בציר עזה — מגידל ויבוש יד מרדכי, 19-24 במאי
יד מרדכי חסמה את כביש החוף שהיווה ציר פלישה של הצבא המצרי במחצית הדרך בין עזה ומגידל. הפיקוד המצרי החליט לכבוש את המקום. ב-19 במאי פתח גדוד חי"ר בהתקפה על המשק בסיוע שתי גינדות של תותחי 25 ליטראות, פלוגת משורינים וסיוע אוירי. לאחר הדיפת ההתקפה הטילו המצרים ב-20 במאי למערכה את גדוד חי"ר 7 שביצע ארבע הסתערות, אשר כולן נהדפו באבידות כבדות. ב-23 לחודש חודשה ההסתערות על ידי גדודים 1 ו-2 שהסתייעו בגדוד ארטילריה ובפלוגת משורינים ועימם טנק. וגם התקפה זו נהדפה. כליל 23-24 במאי הגיעה תגבורת של יחידת גייפים ("חיות הנגב") שפינתה פצו-עים. בשל המצב החמור, החליט מטה האיזור על נסיגה. המשק נתפס על-ידי המצרים בצהרי ה-24 במאי לאחר שמגיניו הצליחו להסתגל דרך קו

- 10.30 כ"600 מ' דרומה מהמשק הוצבו תותחים ובפגיעות ישירות הורסים את העמדות.
- 11.45 האויב מטריד בהרעשות. כנראה מחכה לתגבורת.
- 16.15 רוח האויב ירודה מאוד. הוא מסתדר להסתערות ומתפור וחוזר חלילה. רצוי להכותו עכשיו.
- 11.00 22.5.48 האויב מפציץ קשה. העמדות והתעלות הרוסות. אין מקום לשכן את הפצועים. אין מים. אפיסת-כוחות.
- 14.00 מה בדעת המטה לעשות. אם לא תוגש עזרה — נפרוץ הלילה ונפנה. אין בכוחנו יותר להגן על המשק, בגלל האבידות והמספר הגדול של הפצועים.
- 10.00 23.5.48 אי ביצוע דרישותינו מגביר מספר הקרבנות בין הפצועים ומתיש הכוחות. דרושה עזרה מידית. חיי כולנו תלויים מנגד.
- 17.00 המשק מורעש קשה.
- 18.00 המצרים מסתערים. הדפנו אותם. אבידות קשות לשני הצדדים.
- 24.5.48 יחידותינו נכנסו הלילה למשק והוציאו את הפצועים והחולים. הבוקר פונה המשק.

האויב ולהגיע לגברעם. עוד קודם לכן נכנסו המצרים למגידל. עמידת יד מרדכי בלמה את התקדמותו של הכוח המצרי למשך חמישה ימים. במשך זמן זה הוקם קו ההגנה מצפון לאשדוד ורוכו כוח להתקפות לב לימת הטור המצרי והתשתו.

גרשון — גרשון דובנבאום ("דבמ-בס"). מפקד פלוגה בגדוד "הנגב הצפוני". בליל 20-21 במאי הגיעה ליד מרדכי מחלקת תגבורת מגדוד זה.

הפילבוקס — מוצב דרומית למשק. הבנות — מטעי הבנות מדרום מערב למשק.

דיר סניד — כפר ערבי מדרום ליד מרדכי בין המשק ובין בית חנון.

דיווחים מהתצפית בניצנים

- 29.5.48
- 1420 — ניצנים מודיעה — עד לרגע זה עברו בהצלבות הכבישים 150 כלי רכב
- 1450 — ניצנים מודיעה — עד כה עברו 300 כלי רכב
- 1525 — ניצנים מודיעה — 500 כלי רכב עברו עד כה בצומת
- 1545 — 750 מכוניות עברו עד עתה
- 1600 — מספר כלי הרכב שעברו בצומת — 1000
- 1645 — הכביש מאתנו צפונה שחור מרכב צפוף. עד עתה עברו אותנו 1300 כלי רכב.

ההתקדמות ממגידל לאשדוד וב לימתה, 24 במאי — 3 ביוני 1948. לאחר התבססות האויב במגידל, תכנן מפקד חיל המשלוח המצרי — אמיר אלא, אחמד אלמואו, לטהר את אגפיו ולכבוש את גברעם, ברור חיל ונגבה. לחבור לכוחות המצריים במשטרת עירק סוידן ולפתוח את ציר מגידל-פלוגיה-בית גוברין וע"י כך ליצור קשר תקין עם כוחות המתנדבים המצריים בהר חברון.

כ"28 במאי התקבלה הוראה לנוע צפונה לעבר רמלה ותל-אביב. ב"29 במאי החלה החטיבה המצרית השניה בהתקדמות ממגידל לאשדוד. בראש נע גדוד חי"ר 9, שנכנס לאשדוד, המשיך בתנועה צפונה ונעצר לפני גשר אשדוד, שפוצץ קודם לכן על-ידי חטיבת "גבעתי" (כמסגרת מבצע "ברק"). כוחות צה"ל שישבו בניצנים דווחו על השיירה המצרית החולפת על פני המשק ונעה צפונה לעבר אשדוד. המצב היה חמור, כוח החלוץ המצרי היה במרחק 32 ק"מ מתל-אביב.

סודי בהחלט

מטכל/אגם
חזית דרום
תיק 9 מחד/2
1 ליוני 1948

גבעתי
סרגיי
ח. תותחנים
ח. אור
חטיבה 7
ש. קשר, ש.ר., טנא, אגא.

תעודה

— פעולת "פלשת" —

- ידיעות: — האויב מתרכז בשיירה צבאית בין עיר אשדוד והגשר הדרום כ"4 ק"מ צפונה מהעיר. מגמתו היא בלתי ידועה. עצמתו לפי המשוער כ"2000 איש. יש להניח שכח זה משמש כהטעיה ורתוק במגמה — להסוות פעולת כח אויב אחרת באיזור זה.
- האויב מגלה פעילות תותחנים ערה. ע"י הרעשת הבסיסים שלנו: באר-טוביה; גן-יבנה; קבוצת יבנה ואחרות.
- כחותינו (כחות גבעתי) — במגע עם האויב מ"29.5.48. — פעילות הפטרולים שלנו ערה מאד.
- ידיעות מפורטות יותר וכן גם דוחים מסוימים — בידי מטה גבעתי.

המגמה: — להשמיד את כח האויב.

תפקידך: — לתקוף את האויב מ"1/2.6.48 בשתוף עם כחות סרגיי.

- שיטה: — 1. התקפה על השיירה במגמה להשמיד את אמצעי התובלה ואת הכח שבה.
2. לכבוש את אשדוד, המרכז הזמני של פעולת האויב ולהחזיק בו לפי הצורך.

דו"ח הפעולה ליל ה-29-30 למאי 1948.

עקיר
===

בשעה 19.45 המריאה טייסת כח 4 מטוסים טעקיר במטרה להחקיף 500 מכוניות מצריות בין אשדוד לג'סר אשדוד.

1. מקד (Leader) הטייסת לו לנרם התקרב מכרון צפוני לאשדוד וזרק את המצורה למרכז הכמר. הוא ראה את רכוז המכוניות הגדול ביותר בסביבת המלחמה הכביש כ-300 מ' דרום-מזר. בסכרבו השני בא מדרום-מזרח לצפון מערב. בסכרבו השלישי בא מצפון לדרום והתקפף את הרכוז בכלי קלע התותחים שלו. הפסיקו למקול אחרי עשרת המנסים הראשונים. התנגה האנטי-אווירית הייתה חזקה מאד. נורתה אליו כסות גדולה של פגזים של 37 מ"מ, כ"א. הוא נחש בשעה 20.25.

2. מרכי קליבנסקי, התקרב לאשדוד מכרון צפון-מזרחי. דרומית לגשר ראה הרכב מכוניות רבן אהה מכוניות רכזה על הססה סססורם לאשדוד. הוא זרק את המצורה על המכוניות שכביש. בפעם השניה התקיף ממזרח למערב וכמעט השלישית מכרון צפון-דרום. כשתי המקפות אלה נבטרה התמטרה והוא יצא דרך הימ כרכו מזרח.

התנגה האנטי-אווירית הייתה חזקה. אח מספר המכוניות הוא מעריך כלמה מאד. אחרי אשר נחם בעקיר נוכח לזעה שהכלב השמאלי לא פעל וכחוצאה מזה לא יכול היה לכרון אל המסרם בכרון ישר כסוף עשה ground loop והצמיג השמאלי המפוצץ וכאומה שעצ פגע עצה הכנף האחת בקרקע דהתקסס. הוא נחש בשעה 20.05.

3. עזר וייצמן, מקף מדרום לצפון. כראסונה ראה כ-20 מכוניות דרומית מאשדוד וזרק את המצורה הראסונה. בפעם השניה התקיף ממערב למזרח וזרק מצבה שניה כק"מ צפונית מאשדוד. התקפה שלישיית היהתמדרום לצפון. התותחים שלו ירו פגז אחד כל אחד והפסיקו לפעול. מכונות היריה היו כסדר. ההנגה האנטי-אווירית הייתה חזקה מאד. הוא נחש בשעה 20.15.

4. ארי כהן, עמד בקטר אלהים עם הסדה. כרכו הזרה הודיע שהכל כסדר ושחוא רואה את הסדה ועומד לרדת. מן הסדה לא ראו אותו והוא לא ירד ספ. אח"כ נודע שאנשינו בקרבת הצור ראו מטוס אחד להכוח יורד כמרחק 2,5 ק"מ מהמקום. שתי כחות נשלחו למקום סיד אף המצרים התקרבו אותה שעה והקדימו להגיע למקום. יש לחשוב שכהן סעה כזהוי הסדה והוא כנואה בקרבת שדה התעופה קסטינה שאחרו זעה כטדה עקיר.

קטעים מפקודת המבצע המצרית לכיבוש ניצנים

גדוד 9 רובאים פקודת מבצע מלחמתית מס. 1 סודי ביותר מס. 19 7 ביוני 1948

ידיעות

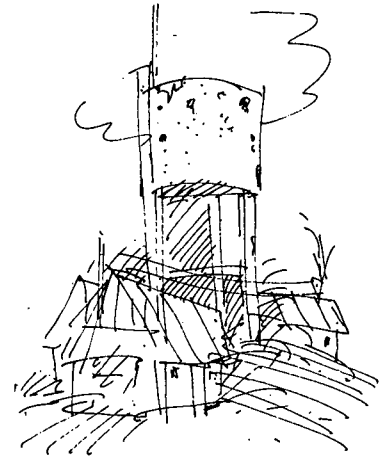
1. האויב — כוחות האויב אינם ידועים בדיוק. הוא מתבצר בכונקרים ובתעלות המחברות ביניהם.
2. כוחותינו — גדוד רובאים 9, ותחת פיקודו מחלקת מק"ב ופלוגה מגדוד רובאים 7.
3. כוחות סיוע — פלוגת משוריניים קלים (13 משוריניים); 2 גונדות 25 ליטראות מרגימנט שדה מס. 1 (16 תותחים); סוללה קלה נגד מטוסיים; הגונדה הרביעית של תותחים 2 ליטראות נגד-טנקים (12 תותחים) ועוד שני תותחים "3.7".
4. המטרה — כיבוש ניצנים על-ידי גדוד הרובאים ה-9.
5. תכנון — הפעולה מתחלקת לשלושה שלבים.
 - א. שלב ראשון. המטרה: מיכלי המים, עמדות 9-12 (צפון-מזרח המשק).
 - ב. שלב שני. המטרה: גורת הבית האדום המשופע, עמדות 8-3 (חדר-האוכל) וקבוצת הבונקרים שלידו, בצד הקרוב לים.
 - ג. שלב שלישי. המטרה: גורת ה"ארמון" הגדול (הבית שבקצהו הדרומי של המשק).

במסגרת התכנית המצרית לטהר את העורף ולאבטח את האגפים של עורקי התחבורה, פתח הגדוד ה-9 ב-7 ביוני בהתקפה על משק ניצנים עליו הגנו כ-150 איש, מחציתם — חברי המשק ומחציתם אנשי גדוד 53. לאחר קרבות קשים ולאחר שנכשלו נסיונות פריצה מן המשק, נכנעו המגינים, למעט 33 הרוגים ושלושה מאנשי העמדות שהצליחו להמלט.

נספח אוריה

שלב ראשון — מטוס דקוטה, 2 מטוסי ספיטפייר — הפצצה משעה 08.00 עד 08.30. שלב שני — מטוס דקוטה, 2 מטוסי ספיטפייר — הפצצה משעה 08.30 עד 09.30. שלב שלישי — 2 מטוסי ספיטפייר — הפצצה והבוקה משעה 10.15. הפסקת פעולתם עפ"י פקודה, שתבוא באלחוט או סימן ירוק, ירוק. סימן כשלוש של כוחותינו: אדום, אדום.

קטע ממכתבו של הרמטכ"ל, יעקב דורי, לניצנים

מטה כללי
לשכת הרמטכ"ל
26 מאי 1949

...המסיבות הקשות של היאבקות מתישבי ניצנים, הכרירות המרה של הלוחמים, חוסר הקשר עם העורף, אולת התחמושת והמוזון ועל הכל מספר הנופלים הגדול בהתגוננות ההיא, הם עדות נאמנה של היאבקות נואשת, המעניקה כבוד לכל אלה אשר נאבקו מרה במקום עד הכדור האחרון. מה שקרה לניצנים, קרה גם לנקודות אחרות, שמתישביותן התגוננו בגבורה עד האפשרות האחרונה.

(—)

יעקב דורי, רביאלוף
רמטכ"ל

סודי בהחלט

נגבה, 8.6.48

אל: גדוד "3"
אחוזת גרשון
מאת: יעקב וילנד, מא"ז נגבה

הנדון: מסקנות מהתקפת חיל המצרים על משק נגבה ביום 2.6.48

1. הקרב שהתנהל מסביב לנגבה היה אחד הקרבות האופייניים בין נקודת ישוב חקלאית לבין כוחות צבא סדירים של האויב. לכן ניתן להוציא מהקרב על נגבה מסקנות המחייבות נקודות אשר עלולות להמצא במצב דומה.
2. נגבה היא מחוץ לחזית הדרום. קוי ההגנה שלנו עוברים צפונית-מערבית למשק. כיון שכך, צריכה היתה נגבה להיות מובלעת העוצרת ומרתקת כוחות מסוימים של האויב.
3. נגבה היתה מבוצרת היטב. מבוצרת היטב, אם נניח שביצוריה כווננו נגד הכוחות שהיו רגילים לפעול עד ה-15 במאי (הכוח הערבי המקומי). אך הביצורים שלה לא היו מתאימים ולא יכלו לעמוד נגד תותחים או נגד התקפה של רגלים, בסיוע טנקים.
- עד לרגע האחרון, (הכוונה עד ל-15.5) לא היו כל שדות מוקשים. לא היו מחסומים ומכשולים אנטי-טנקים רציניים. לא היו סידורי מים, חשמל וסניטציה מתאימים. רשת הטלפונים, שחיברה את המטה עם העמדות, עברה מעל פני השטח. לא היה גם מקום מבוצר היטב בשביל המטה. לא היו לנו עמדות-משנה ולא היו לנו גם עמדות סרק עם סידורי-הטעיה.
4. כבר בהתקפות הראשונות נוכחנו לרעת, שבסידורי בטחון אלה לא נוכל לעמוד בקרב נגד צבא סדיר, עדיף מאתנו — — — נוכחנו מיד, כי הבניינים מבטון מזויין אשר חשבנו שיוכלו לשמש לשירותים — — — אינם באים בחשבון, שכן לא נשאר בנין על פני השטח שלא נפגע. — — — נוכחנו, כי שיטת הביצורים וקוי ההגנה שלנו נעשתה לפי צרכי ותנאי המשק והאפשרויות האובייקטיביות של כוחות האדם במשק ולא לפי תנאים וצרכים צבאיים, המבוססים על-יסוד משלטים נוחים להגנה ולו גם מרוחקים מרחק רב מהמשק.
- תפישה זו היתה בעוכרינו — — —
- מכאן המסקנה: אין לבנות עמדות המרכוז מספר רב של לוחמים, אלא עמדות ללוחמים בודדים, בעומק מתאים, המחוברות על-ידי תעלות קשר מתאימות והמכוסות, במידת האפשר, על-ידי שכבה עבה של אדמה.
5. אותנו הצילו תעלות הקשר, שידענו לנצלן מיד לעמדות-משנה — — —

ההתקפה השנייה על נגבה
ב-2 ביוני פתח כוח מצרי אחר בהתקפה על נגבה, עליה הגנו חברי המשק ויחידה מגדוד 53. נגבה שהיתה הנקודה הקרובה ביותר להצטלכות כביש הנגב הפנימי וכביש מגידל — בית-גוברין, מנעה מהי מצרים ליצור טריוז נוסף במערכת, דבר שהיה מאפשר לטור הפולש להתקדם מגוליס צפונה. ההתקפה על נגבה נהרפה ולקחי הקרב הועברו ע"י מא"ז נגבה לגדוד 53 של "גבעתי" ולנפת "גרשון".
אחוזת — נפה.

תעודה לקראת שביתת נשק

המצב

1. לקראת שביתת-נשק, בה יכולה להסתיים תקופת הקרבות, יש צורך ליצור עובדות בעלות חשיבות פוליטית — ע"י תפיסת בסיסי אויב מסוימים וכן ע"י כיבוש מחדש של נקודות שלנו, אשר נתפסו ונכבשו ע"י האויב.
2. מועד שביתת-הנשק יקבע, לפי המשוער, ליום המישי או ששי (10.6 או 11.6). שעת ההפוגה לא נקבעה ויש לשער, שהיא תקבע בשעות הלילה שבין 02.00-22.00. — — —

השיטה

1. במרחבו של גבעתי — יש לכבוש ולתפוש מספר נקודות ויש להשלים את הפיקוח והשליטה בשטחים סביב לאיזור ההתגוננות של החיל המצרי, צפונה מאשדוד.
2. במרחבו של "סרגיי" — יש "לנקות" את כל אלה מהכפרים הערביים אשר נתפסו ע"י הכוח הצבאי המצרי. כמו כן, יש לערוך פשיטות נגד אותם המרכזים אשר משמשים מפקדות או מרכזי הספקה של האויב — במגמה לשתק ע"י זה את פעולתו של האויב במרחב.

המשימות:

1. גבעתי:

- א. חסימת ג'וליס — רק כמה שעות לפני הכרזת שביתת הנשק.
- ב. כיבוש ניצנים — ליל ה-9/10.6.48.
- ג. תפיסת יסור — רק כמה שעות לפני הכרזת שביתת הנשק.
- ד. גבעה "69" — החזקתה והגנתה.
- ה. עיראק סוידאן — החזקתה אחרי כיבושה ע"י כוחות סרגיי.

2. סרגיי:

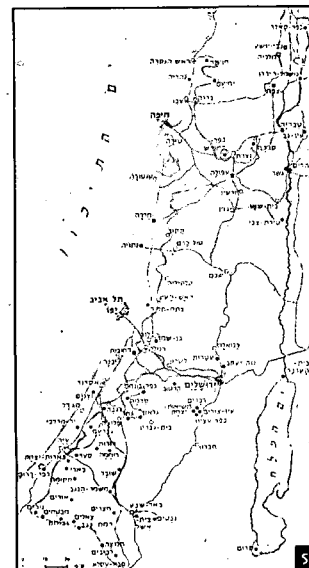
- א. כיבוש משטרת עיראק סוידאן — בהתאם למועד שיקבע בתיאום עם גבעתי.
- ב. ניקוי נקודות ערביות שנחפסו ע"י הצבא המצרי.
3. אח כל המשימות יש להתחיל משעה 24.00 — 9.10.48.

מנהלה:

1. לשם ביצוע תכנית זו — יצורפו 6 ג"פים על נשקם מיחידת סרגיי לחטיבת גבעתי — למשך 7 ימים (עד 16.6.48) כזרבה ניידת.
2. אין להשתמש ביחידה זו לתפקידי הבטחה מקומיים ופעולות לווי.
3. כל יתר יחידות סרגיי, תרדנה הלילה, 9.10.48, דרומה לבסיסהן הקבועים. — — —

בשם מנהל האג"מ
(—) קונרד

קוי החזית בהפוגה הראשונה

לקראת הפוגה

מתוך יומן ד. בן-גוריון

2.6.48

— יש הפוגה או אין? אולי במשך היום דבר זה יתברר, ועלינו לתכנן פעולת החודש לשני המקרים גם יחד.

(א) הזנת ירושלים. רוב הדרך בידינו, מלבד קילומטרים אחדים בסביבת לטרון. אפשר לסלול דרך ארעית מבית-סוסין לשערה-הגיא ולהעלות לילה-לילה שיירות אוכל....

(ב) הגברת הייצור. הזמנתי סלאווין. הפסיק תעשית רובים לגמרי....

(ג) אימונים — טוראים ומפקדים. יש לחדש לשכת-הדרכה, לחדש קורסים למפקדים ולשירותים מיוחדים, ולאמן החטיבות באופן אינטנסיבי.

(ד) נקודות התישבות חדשות — ככל היותר, ובכל המהירות.

(ה) הגברת עליה.

החלטת עצרת האו"מ מס' 186 בדבר מינוי המתווך לא"י

Resolution 186 (S.2)

APPOINTMENT AND TERMS OF REFERENCE OF A UNITED NATIONS MEDIATOR IN PALESTINE

Resolution Adopted by the General Assembly on 14 May 1948 (135th Plenary Meeting)

THE GENERAL ASSEMBLY

TAKING ACCOUNT of the present situation in regard to Palestine,

I

STRONGLY AFFIRMS its support of the efforts of the Security Council to secure a truce in Palestine and calls upon all governments, organizations, and persons to cooperate in making effective such a truce.

II

1. EMPOWERS a United Nations Mediator in Palestine, to be chosen by a committee of the General Assembly composed of representatives of China, France, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom and the United States of America, to exercise the following functions:

- (a) To use his good offices with the local and community authorities in Palestine to:
 - (i) Arrange for the operation of common services necessary to the safety and well-being of the population of Palestine;
 - (ii) Assure the protection of the Holy Places, religious buildings and sites in Palestine;
 - (iii) Promote a peaceful adjustment of the future situation of Palestine.
- (b) To cooperate with the Truce Commission for Palestine appointed by the Security Council in its resolution of 23 April 1948.
- (c) To invite, as seems to him advisable, with a view to the promotion of the welfare of the inhabitants of Palestine, the assistance and cooperation of appropriate specialized agencies of the United Nations such as the World Health Organization, of the International Red Cross, and of other governmental or non-governmental organizations of a humanitarian and non-political character.

2. INSTRUCTS the United Nations Mediator to render progress reports monthly, or more frequently as he deems necessary, to the Security Council and to the Secretary-General for transmission to the Members of the United Nations.

3. DIRECTS the United Nations Mediator to conform in his activities with the provisions of this resolution, and with such instructions as the General Assembly or the Security Council may issue.

4. AUTHORIZES the Secretary-General to pay the United Nations Mediator an emolument equal to that paid to the President of the International Court of Justice, and to provide the Mediator with the necessary staff to assist in carrying out the functions assigned to the Mediator by the General Assembly.

Resolution 189 (S.2)

ביום הקמת המדינה נקרא מושב מיוחד של עצרת האו"מ לרון בתכנית ארה"ב להקמת משטר נאמנות בא"י. דקות מספר לאחר הכרזת המדינה הכירה ארה"ב בה פקטו במדינת ישראל ובעקבותיה הלכה גם ברית המועצות. כמושבה המיוחדת החליטה עצרת האו"מ למנות מתווך מטעם האו"מ שיטפל במצב בא"י. לתפקיד המתווך מונה הרוון השבדי ברנדוט עליו הוטלו שתי משימות ראשיות: (א) הפסקת אש, כלומר הפוגה בקרבות ופיקוח עליה. (ב) מציאת בסיס לפתרון של שלום בין שני הצדדים היריבים. מאמציו של המתווך להכרזת הפוגה נשאו פרי ובבוקר ה'11 ביוני 1948 נכנסה ההפוגה לתוקפה. הרוון ברנדוט הגיע לארץ וכוון מנגנון של משקיפים לפקח על ההפוגה.

תכנית ברנדוט

ב'28 ביוני הגיש הרוון פולקה ברנדוט, שהתמנה ב'21 במאי על-ידי מועצת הביטחון למתווך בסכסוך העיבדי-ישראלי, את הצעת התיווך הראשונה שלו. עיקרי ההצעה היו: א. ארץ ישראל ועבר הירדן ייחשבו לחטיבה אחת, המורכבת משתי יחידות. יחידות אלה תקיימנה שיתוף פעולה כלכלי, וכן מערכת שירותים ומפעלי פיתוח משותפים. ב. הגבולות בין שתי היחידות ייקבעו בדרך של משא ומתן בין שני הצדדים בתיווכו של המתווך על-פי הקווים הבאים:

- הנגב יכלול בשטח הערבי והגליל בשטח היהודי.
- חיפה תהווה נמל חפשי, והוא הדין לגבי נמל האויר בלוד.
- מעמדה של יפו מצריך עיון נוסף.

 ממשלת ישראל דחתה את ההצעה.

הקמת צה"ל

הקמת המדינה הריבונית ויצירת מסגרות ודפוסים ממלכתיים חייבו את האקט התחוקתי של הקמת צבא המדינה, אשר קיבל את השם "צבא הגנה לישראל". ב-26 במאי פרסמה הממשלה הזמנית פקודה להקמת צבא הגנה לישראל.

פקודת צבא-הגנה לישראל

מס' 4 לשנת תש"ח - 1948

פקודה המקימה צבא-הגנה למדינת ישראל

לפי סעיף 18 לפקודת סדרי השלטון והממשל, תש"ח - 1948, ניתנת כזה הפקודה הנכא:

1. פוקס נזה צבא-הגנה לישראל מורכב מחילות יבשה, חיל ים וחיל אוויר.
2. את צבא ההגנה לישראל מהווים כל הכוחות המזוינים, ביבשה באוויר ובים, אשר, בהתאם לפקודה זו נוסדו תחת פיקודו של המוסד להגנה על היישוב בארץ-ישראל הנודע בשם "הגנה".
3. מסגב הרוס יונגה גיוס חובה לצבא-ההגנה לישראל על כל חרותיו.
4. גיל חייבי הגיוס לפי סעיף 5 יהיה מוגבל עובד סגב לרמת-הגנה הנדרשת על ידי הממילה הזמנית.
5. כל אדם הסדרת בצבא-ההגנה לישראל חייב להשבע שבועת אסונים למדינת ישראל, לחוקתה ולפקודותיה.
6. אסור להקים, לנהל או לנהל חלק מן ההגנה, אגודת או כוח מזוין מחוץ לצבא-ההגנה לישראל.
7. זורים, הכרויות, תקנות וכל הוראות אחרות בעניני הכרות הלאומי שנתפרסמו ברבים, בין ש"ז בסלול ת"ח, לבין יום פרסום פקודה זו, על ידי הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הועד הלאומי לכנסת ישראל בארץ-ישראל, מנהלת העם, מרכז המפקד לחרות העם, הממילה הזמנית או אחת ממחלקותיהם, יעמדו בתקופתם כל עוד לא יסוגרו, יתוקנו או יבוטלו.
8. כל פעולה הנעשית בהתאם להוראות פקודה זו תהא חוקית אם היא עומדת בסתירה לכל הוראה אחרת באגודת החוקים.
9. שר ההגנה מסונה על ביצוע פקודה זו, ויהא זה:
10. פקודה זו לקרא בכ"ב פקודת צבא-הגנה לישראל תש"ח - 1948.

המחאה - חזניא
(-1) דור סן אריין
על - המחאה

הג"ר גלילי (26 במאי 1948)

פקודת היום

יאיר, בהסמכות אשר הושר על-ידינו: "כולנו נוטנו לכל החיים, משורה ישתרר רק המוות".
כעוד שעות מספר אנו נפרדים מכם פרידה גופנית, לתקופה קצרה או ארוכה. לא פרידה היא ברות. קשרכם עם התנועה איננו ניתק ואיננו מתרופף. נהפוך הוא: -אתם יוצאים בשליחות התנועה, כי היא שלוחות העם.
כאו כן עתה אתם יוצאים למלחמה. זאת השליחות, אשר להנשמתה התגייסתם לשורות המחתרת. והמשך הוא - לתקופה קצרה או ארוכה - בשורות הצבא של מדינת ישראל. כי האוייב פלש למולדתנו וכל העם קם להילחם בו.

לחמסי.
היום נפתח פרק חדש בתולדות מלחמתנו. את עברנו, רב הסבל והנבוכה, הוכרנו ומיכסנו לפני שבועיים. עתה נשואות עינינו אל העתיד.
באה תקופה חדשה, והיא תוצאה של הדם אשר נשפך ושל המחץ הרעיוני והפוליטי של תנועתנו. מצויאות הדשה ותנאים חדשים נולדו מתוך הסערה אשר חוללו לחמסי חרות ישראל. וככל תנועה מהפכנית, אנו מצויים לחשל את כלינו הארגוניים בהתאם לתנאים המשתנים.
עד היום היינו "חיליים אלמונים, כלי מדים", היום אתם פושטים את אלמוניותכם ותלבשו מדים, אולם הדגל המתנופף מעל ראשו לא יוחלף. המטרה לא השתנתה. ואמת הם דברי ניתנה במחירת - ביום כי באיר תשיח

כ"ב באייר תש"ח — 31.5.1948
שנה א' לחירות ישראל

פקודת-יום להקמת צבא-הגנה לישראל

עם הקמת מדינת ישראל יצאה ההגנה ממחותרת ונהפכה לצבא סדיר. עצום ורב החוב שחייבים הישוב והעם היהודי להגנה בכל שלבי קיומה והתפתחותה, המניצנים הבודדים כימי היסוד הראשונים — בפ"ת, ראשון-לציון, גדרה, ראש-פינה, זכרון-יעקב, מטולה, דרך "השומר" של חלוצי העליה השנייה, הלגיון העברי במלחמת-העולם הראשונה, מגיני תל-חי, והגידול המתמיד של ארגון-הגנה ארצי בתקופה שבין שתי מלחמות-העולם, הקמת חיל-הנוטרים במאורעות 39-1936, יסוד הפלמ"ח וגדודי חי"ש, ההתנדבות ההמונית במלחמת-העולם השנייה והקמת הבריגדה העברית הראשונה, ועד מאבקה האדיר של ה"הגנה" במחצית הראשונה של המלחמה נגדנו מ-30 בנובמבר 1947 עד 31 במאי 1948. בלי הנסיון, התכנון, כושר הפעולה והפיקוד, הנאמנות ורוח הגבורה של ה"הגנה" לא היה הישוב עומד במבחן-הדמים האיום שבא עליו בששת החדשים האלה, ולא היינו מגיעים למדינת ישראל. ובספר דברי-הימים של עם ישראל יזרח פרק ההגנה בהוד וגאון שלא יִכְהוּ לנצח.

ועכשיו נפתח פרק חדש — מוקם צבא סדיר של מדינת ישראל, צבא-החירות והעצמאות של ישראל בארצנו, בהתאם לפקודת הממשלה הזמנית שנתפרסמה כרבים על "צבא-הגנה לישראל".

בידיו של צבא זה יופקד מעכשיו בטחון העם והמולדת, ומגילת-החירות של מדינת ישראל תהיה לעיניים לכל הצבאות בישראל; ואלה דברי המגילה:

ב'31 ביוני 1948 פירסם ראש הממשלה ושר הביטחון פקודת יום להקמת צבא הגנה לישראל ובה נוסח השבועה בה חייבים כל החיילים והחיילות המשרתים בצבא.

ב'31 ביוני קבע שר הביטחון שבע דרגות לקצינים — סגן, סגן ראשון, סרן, רב סרן, סגן אלוף, אלוף ורב אלוף והורה לסגן הרמטכ"ל — צבי אילון, לקבוע את הסידורים לקראת השבעת הצבא. ב'10 ביוני הורה שר הביטחון לבטל את הכינויים המחתרתיים. ב'17 ביוני השביע שר הביטחון את המפקדים הבכירים בצה"ל.

"מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביא-ישראל; תקיים שויון חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות."

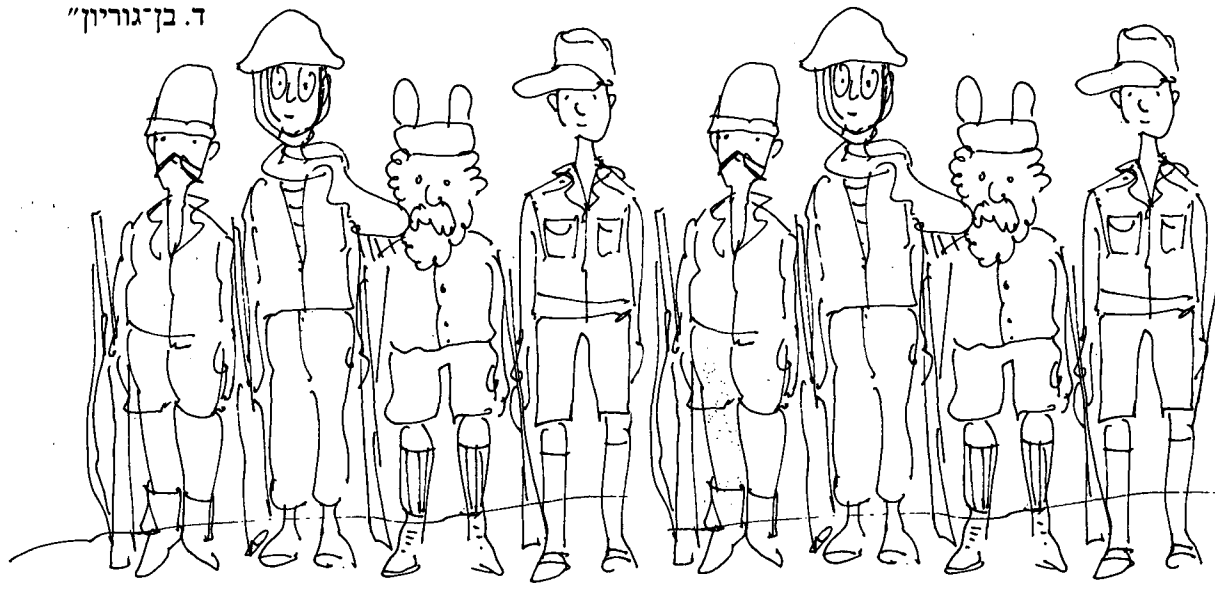
בלמדו ידיו לקרב ובמחצו כוחות-הרשע והזדון המנסים להרוס קיומנו, גידולנו וחירותנו — ישא צבא ישראל בלבו את חזונו הגדול של נביאינו על הימים, בהם "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". הצבא הסדיר במדינת ישראל יהיה מורכב מחילות-יבשה, מחיליים ומחיל-אוויר, לרבות שירותים צבאיים מתאימים.

כל אלה אשר שירתו עד 1 ביוני בחטיבות ובענפים שונים והשתתפו בהגנת הישוב ובמלחמתו על חירות ישראל, וכן כל אלה אשר יגויסו עכשיו, מחדש, לפי פקודת ממשלת ישראל — יהיו את צבא-הגנה לישראל. כל אחד מהחיילים והחיילות המשרתים בצבא חייב להישבע השבועה הבאה:

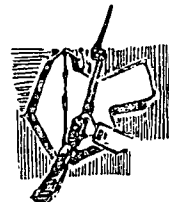
"הנני נשבע(ת) ומתחייב(ת) בהן-צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים, לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעתו של 'צבא הגנה לישראל', לצייט לכל הפקודות וההוראות הניתנות על-ידי המפקדים המוסמכים, ולהקדיש כל כוחותי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת וחירות ישראל."

חסנו המוסרי והגופני של כל חייל ומפקד ונאמנותו במילוי תפקידו יעשו את 'צבא הגנה לישראל' מבטח-עוז לשלום האומה והמולדת.

ד. בן-גוריון

רק כר פקודת יום

לרגל כניסת גדודי האצ"ל לצבא העברי חיילים, אחים!

חמה פרשה אחת בחיינו ומתחילה פרשה שניה. בדמנו ובלשד עזמתינו הבאנו את האומה עד הלום. פרקנו את עול השעבוד הבריטי ובהלקה של המולדת קם שלטון עברי. מתוך נאמנות לעם המולדת: מתוך נאמנות לדברנו החלטנו לשמש את המחלה בחלק המשחרר של המולדת. ומתוך אותה נאמנות החלטנו להצטרף לצבא העברי העומד - יחד עם פלוגות-הקרב שלנו - במערכה שתכריע את גורל עמנו לדורות. הפקד תפקודו בימים הבאים בשורות הצבא העברי. ובצבא שלנו ויהיה שמו הזמני אשר יהיה יהיו הממונים עליו אשר יהיו - נשרת, כפי שחיילי הארגון הצבאי הלאומי רגילים לשרת את העם: כמשמעת בלי תנאי. בהקרבה בלי גבול ובמסירות בלי סייג. לצבא דרזעברי ולמערכה הצבאית חכנסו בנדודים. המפקדים שהובילו אתכם מקרב אלי קרב ומשימה אלי משימה. יהיו במסגרת הגדודים. מפקדיכם. אחיכם, שאמם יצאתם להסתער על מבצרי האוייב. יהיו לצדכם בקבוצות. במחלקות. במסגרות ובחומות-הקרב. ובמשך השבועות הקרובים יוסיף משה זמני שלנו לדאוג להשלמה מסודרת של תהליך ההתמזגות בצבא עברי אחיד. מטעם המטה הכללי של הצבא הובטח לנו. כי לא תקופנה זכויותכם לא בציד ולא בתפקידים מלחמתיים. אנו מאמינים. כי הבטחה זו תקיים. וכות-יתר לא תדרשו. משחר נעוריתם למדתם לשרת ולא להנות. על קשיים אויביקטיביים לא תתאוננו. למודי-סבל אתם - אחים לעולי גדרום, עובדי זאי-מוות ומרתפי עניים. הגורל. שלקחכם על עצמכם. לא פינק אתכם. הוא דרזקשה את עורכם, שריין את לבכם והסעיר את דמכם. עמוד תעמדו בכל המבצרים. לא תדעו רסון. שום זכויות מיוחדות לא תבקשו. אולם על זכויותכם לא תוותרו. לאחייכם לנשק. לחיילי הגדודים האחרים. תתיחסו כאחים: באהבה ונכונות לעזרה. לקווי האש הראשונים תלכו. לא מפני שמישהו ידורש את זארו מכם, אלא מפני שאתם, אתם כעצמכם רוצים בכך. כמול הגבורה נוצרתם. וכוחו הנצחון הונחתם. חיילי הארגון הנבאי הלאומי אתם. חיילי המרד והכבוש.

תבנה פרשה ומתחילה פרשה. מחיילי המחותרת תהיו לחיילי צבא סדי-אמנם צבא לוחם. צבא שותת-דם. צבא אכזב. אולם בכל זאת צבא סדי. ואין דומה החוץ של צבא מחותרת להווי של צבא סדי. לא עוד תעמודנה בפניכם פעולות נועזות. או נועזות ביותר. שאחריהן הווי הלוחם לביתו. עומדות ותעמודנה בפניכם השימות-קרב. אשר רק עם השלמתן מתחילה הפרשה הקשה והמשעממת של התבצרות והתחפרות והחזקת המקום. לא עוד שעות פסורות תלטטט את הברזל הגואל. אלא במשך ימים ושבעות וחדשים תחזיקוהו ללא הפוגה ותכו בו את האוייב. הפורץ הוא אינו בא לכם כהפתעה. ארוגולם הלוחם התכונן והכין אתכם לקראתו. אך עתה הגיע הזמן להשלים את מלאכת ההכנה גם בשדה-הקרב וגם במחנות האימונים. יידרש מאמץ מכל אחד ואחת מכם. תעשוהו. חיילים לדוגמא תהיו. בכל.

עם הקמת מדינת ישראל ועם כניסת גדודינו לצבא-ישראל. נמתים שלב אחד של מלחמתנו אך לא תם עדיין התפקיד ההיסטורי שהטלנו על עצמנו. המולדת שוחררה רק בחלקה. ואנחנו נשבענו לא לנו ולא לשקוטי. עד שהמולדת כולה תוחזר לעמנו ועמנו כולו יחזור למולדת. במדינה עברית - במדינה עצמאית רבנית - אין צורך בארגון מזויין אחר. לא נקיימו. דבר הארגון הצבאי הלאומי הוא. ונגשימו. אולם במדינת ישראל-דרוש גם דרוש כוח צבאי. שיוסיף להדריך את העם ולפעול בתוכו בדרך להשגת הגאולה השלמה. ואת הכוח הצבאי הזה נקים. הוא יפעל במסגרת החוק העברי. במסגרת הדימוקרטיה העברית. ואנו מאמינים שהחוק העברי יהיה חוק האדם החפשי. החוק של חברה דימוקרטית.

תנועת החרות. אשר הארגון הצבאי הלאומי מקים במדינת ישראל. תמשך במסורת המבוארת של מלחמת השחרור ותלחם למען אתם העקרונות. שלמענם נתנו את נפשם טובי אחינו. זו תהא תנועה לוחמת ויוצרת. זו תהא תנועה שתארגן המונים-המוני העם והמוני הנוער - ותקייב לקולם. זו תהא תנועה בונה וחלוצית-חלוצית במחשבה ובמעשה. זו תהא תנועה צעירה וכובשת. שביסודה יונחו אותם הגורמים. אשר אפשרו לנו לעמוד בכל המבצרים ולהתגבר על כל הקשיים. והגורמים הללו הם: אהבת האמת. אהבת העם והמולדת. כשר המעשה. נקי-כפיים ואהבת אחים ההופכת צבור אנשים - למשפחה.

משפחתנו הלוחמת מוסיפה להלחם למען המטרה. שלה נשבענו אמונים. במדינת ישראל - כתנועה מדינית ומחזיק למדינה - כמות שהיא. כירושלים - כל עוד לא הוכנסה תחת כנפי השלטון העברי - יוסיף הארגון הצבאי הלאומי לפעול ולהלחם. ובידיהם הנאמנות של מפקדיו וחייליו, שבצעו ומוסיפים לבצע מעשי גבורה עילאיים. יופקד הדגל עד דיתנוסס על גבול דוד ועל המולדת כולה. כשם שחיילינו עמדו - עד טפת דמם האחרונה. עד הכדורים האחרונים - בעיר העתיקה שכס אל שכס עם חיילי הגנה. כן יוסיפו לעמוד יחד עם כל הכוחות העבריים במלחמת הקודש על עיר הקודש עד שתשחרר מידי צראוייב. גירושלוסינכל שטח אחר שבו אין קיים שלטון עברי. יוסיף הארגון הצבאי הלאומי לשאת את דגל החופש. את נס מלחמת השחרור.

בא המפנה. מבחינת התקוד הגיע וזן הפרידה. במישרין יפקדו עליכם בקרב מפקדיכם. אבל על מפקדיכם יפקדו מפקדים אחרים. זהו דגל גדול. זהו שמחה בו וגם עצבות. השמחה היא בכך. שהנה זכינו לראות בעינינו במשאת נפשנו. קם צבא עברי. צבא עברי. אשר מפקדיו יהיו אשר יהיו - בני-עמנו המה ולא זרים. דמנו לא נשפך איפוא לשוא. עמלנו לא היה לריק. מהמכה עשיו בישראל. דך שפואר בתולדותינו כתבנו. לצבאנו הננו מתגייסים וזאת השמחה. אולם יש ויש גם עצבות. המטרה הושגה רק בחלקה. המולדת עדיין לא שוחררה. הסכנות האורבות לנו עדיין גדולות הן. לב העם - המעונה בעמים - עדיין שותת-דם. ואנחנו חיילי הארגון הצבאי הלאומי. הן בני משפחה אחת אנחנו. הפשר עם אדונונו לא קשר עם מסגרת הוא. קשר נפשי עמוק ככל עמוק הוא. קשר שחושל ונוסה ביסורים. בענויים. בקרבנות. באהבה. במסירות. בדימות. במחנות-רכוז ובמעלות-הגדרום.

אבל זהו אחים. חוק תהיים. ואין אחר. אין שמחה בלי עצב ואין גיל בלי תוגה. זוהי הדרך שבה עלינו ללכת - למען עמנו ולמען ארצנו - ובה נלך. נאמנים תהיה לדברינו. עשה נעשה את חובתנו - עד הומה.

עשה נעשה את חובתנו קודם כל בשדה הקרב. כי בו - רק בו - תפול ההכרעה: לחרות או לשעבוד. לחיים או למוות. ובשדה הקרב תוכיחו את אשר העם כולו מצפה מכם. ידוע ידעתם להלחם ולהקריב. להסתער ולכבוש כגלמודים וגרדפים. ידוע ידעתם לעמוד לא רק באש האוייב. אלא גם - כמו כימי יפי המצילים - תחת מטר קללות. כוודאי שתדעו להכות ולנצח כהיותכם מלוויים כרכות העם כולו.

קדימה. אחים! עוד מערכות רבות לפנינו, גם במלחמה, גם בבניה, גם בקרב, גם ביצירה.

קדימה בשם גבורינו וכדושינו. קדימה למען עמנו וארצנו!
הנצחון יהיה עמנו.
יחי עם ישראל! תחי המולדת החפשית!
יחי הצבא העברי! תחי משפחתנו הלוחמת!

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ-ישראל
המפקדה הראשית

סיון תש"ח

שבועה לצבא-הגנה לישראל

הנני נשבע(ת) ומתחייב(ת) בהן צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים. לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעותו של צבא-הגנה לישראל, לציית לכל הפקודות וההוראות הניתנות עליידי המפקדים המוסמכים ולהקדיש כל כוחותי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת ולחרות ישראל.

ב־28 ביוני הוציא הרמטכ"ל יעקב דורי פקודת יום לקראת השבעת צה"ל ובצה"ל נערכו טכסי השבעה. בזאת הגיע לסיומו הצד הפורמלי של הקמת הצבא.

פקודת-יום

ליום ההשבעה של צבא-הגנה לישראל כ"א סיון תשי"ח

טוראים ומפקדים:

במורא אחריות וברטט קדושה נעמוד ביום זה להשבע שבועת אמונים למדינת ישראל, אשר קמה ונתכוננה בימי חלדנו, על קדושת דמם של רבבות מבני עמנו ועל כסופיהם של דורות עתיקי ימים — צמאי חופש, גאולה ופדות.

נזכור ברגע זה את אלה מתוכנו אשר לא חסכו את חייהם היקרים והצעירים למען הותיר לנו ולבנינו אחרינו, חיי חופש ועצמאות כמולדת המשוחררת.

יהי דמם הטהור זכרון-עד לכלנו, שופע רוח הקרבה עצמית ומורשת גבורה מופלאה, ללכת בדרכיהם עד התבסס מדינתנו והיותה מבצר איתנים ומקלט מבטחים לעם ישראל כמולדתנו.

עם שבועתנו הנאמנה למדינתנו, נכריו ביום זה קבל עם, עולם ומלואו — כי נשבענו לא להניח את נשקנו, לא לחסוך מעצמנו כל עמל ותלאה, לא להרתע מכל קרבן שידרש, עד אם ימוגר האויב הזדוני ויושכן שלום עדי עד לעמנו בארצו-מולדתנו.

ביום זה נחתמת פרשה מפוארת בדברי ימי ההגנה העברית — צבא המחתרת של העם היהודי במאבקיו לשחרור ועצמאות מדינית, ונפתח פרק ראשון לדברי הימים של צבא-הגנה לישראל.

יהיו טוהר הנשק, הנאמנות והמסירות לעניני האומה, הדבקות הקנאית במוסר הישראלי — של ההגנה העברית, עמוד האש, ההולך לפני מחנות צבא-הגנה לישראל.

תהילת נצח להגנה העברית!

יחי צבא-הגנה לישראל!

היה חזקו
יעקב דוסטרוכסקי
ראש המטה הכללי

לוח אירועים עיקריים

	מאי
נפילת גוש עציון.	14-12
השלטון הבריטי נסתיים.	15
פלישת צבאות־ערב התחילה: צבא מצרים תקף את כפר־דרום ונירים ונהדף; צבא עיראק וצבא סוריה נכנסו לעמק־הירדן; קרב עם צבא הלבנון במלכיה; תל־אביב הופצצה על־ידי מטוסים מצריים.	
נווה־יעקב ועטרות פונו.	
פשיטות כוחותינו על גשרים ומחנות האויב מעבר לגבול הלבנוני והסורי.	19-16
צבאנו כבש את מצודת נבי־יושע בגליל העליון.	17
עכו נכנעה בפני כוחותינו.	18-17
הדרך לגליל המערבי נפתחה.	
צמח נתפסה על־ידי צבא סוריה.	18
הלגיון נכנס לאיזור שער־הגיא.	
הר־טוב נעזבה.	
שער הגולן ומסדה נפלו.	
הר־ציון נכבש, חומת העיר העתיקה נפרצה ונוצר מסדרון זמני אל הרובע היהודי הנצור.	19
הקשר עם ירושלים נותק.	
שיף ג'ראח נפלה.	
צפון ים המלח פונה.	
כוחותינו כבשו את סרפנד.	20
ההתקפה הגדולה של צבא סוריה על הדגניות נהדפה. התחילה נסיגתו מעמק־הירדן.	
קרבות בנגבה.	27-21
האויב נטש את שדה־הקרב סביב קבוצת גשר.	22
צבאנו כבש את אל־ככרי שלידי נהריה. יחיעם שוחררה ממצור ממושך. הושלם איחוד הגליל המערבי.	
כוחותינו כבשו את תחנת ראש־הנקרה בצפון.	23
צמח, שער־הגולן ומסדה נתפסו מחדש.	24
לאחר התקפה מצרית של 5 ימים נפלה יד־מרדכי.	
בית־אשל שלידי באר־שבע הותקפה.	
הקרבות האכזריים ברמת־רחל המנותקת הסתיימו בגירוש האויב.	25
מבצע "בן־נון" א' — התקפתנו הראשונה על עמדות הלגיון באיזור לטרון נהדפה תוך אבידות קשות.	
כוחותינו, שתקפו את לטרון ונהדפו, כבשו את בית־טוסיץ ואת בית־ג'יז והוקם מגע עם אנשינו בפרוזדור ירושלים.	28-27
מחנה ג'וליס ומשטרת ביר־עסלוג' נתפסו ע"י כוחותינו.	
לאחר מצור ממושך נכנעה העיר העתיקה בירושלים.	28
גאולים נפלה בידי האויב ושחררה ע"י כוחותינו.	
החלו קרבות ג'נין. נכבשו: זרעין, נוריס, אל־מזר, מגידו ולג'ון.	
מלכיה נכבשה מחדש בידי כוחותינו.	29
המצרים הגיעו לאיזור אשדוד ונבלמו.	
הלגיון באיזור לטרון הותקף שנית ללא הצלחה — מבצע "בן־נון" ב'.	30
ראש־העין (ליד פתח־תקוה) נכבשה.	
התפרסמה פקודת־יום להקמת צבא־הגנה לישראל.	31
יוני	
שיירת ג'יפים עברה בדרך בורמה לירושלים.	1
מבצע "יצחק" — התקפת צה"ל על הגיס המצרי באשדוד נכשלה.	3-2
התקפת צבא מצרים על נגבה נהדפה.	2
כוחות צה"ל עלו על ג'נין.	3
אניות מצריות שהתקרבו לתל־אביב נהדפו.	4
כוחותינו נסוגו מג'נין.	
מלכיה נפלה שוב.	6
שיירות עלו לירושלים בדרך בורמה.	
הסורים פתחו בהתקפה על משמר־הירדן.	7-6
כוחותינו כבשו את יבנה בדרום ואת קקון בשרון.	
ניצנים נפלה בידי צבא מצרים.	7
התקפה על לוביה בגליל התחתון נכשלה.	9
מבצע "יורם" — התקפה שלישית על הלגיון באיזור לטרון נכשלה.	
משמר־הירדן נפלה בידי צבא סוריה.	10
עינ־גב ורמות־נפתלי הדפו את התקפות האויב.	
קבוצת גזר נפלה, אולם כעבור שעות מספר נכבשה על ידינו מחדש.	
קרב על סג'רה.	12-11
כוחותינו כבשו את ג'וליס ויאסור בדרום ואת ביר עסלוג' בנגב.	11
התקפתנו על משטרת עירק־סואידן נכשלה.	
המצרים תפשו את צומת עירק־סואידן וחסמו את הדרך לנגב.	
הפוגה ראשונה נכנסה לתקפה.	
התבססות כוחותינו בג'וליס, משלט 113 ליד "הצומת", כאוכבה וחוליקאת.	

שער 4 : קרבות עשרת הימים

יולי 1948

ההפוגה הראשונה בת 28 ימים נוצלה ע"י צה"ל להתארגנות, הצטיידות ואימונים. עם סיומה חודשו הקרבות בכל החזיתות, חידושם היה צפוי מאחר וההפוגה נקבעה מראש לפרק זמן מוגבל (מ-11 יוני עד 9 יולי 1948). בצפון נכשל אמנם נסיון (מיבצע "ברוש") לחסל את ראש-הגשר הסורי במשמר-הירדן, אולם פעילות צה"ל בגיזרה מנעה מהאויב את הרחבתו וניצולו של ראש-הגשר למטרות מיתקפיות. הצבא העיראקי הרף את כוחות צה"ל מהעמדות שבהן החזיקו עדיין ברמת-גינין, ואלה נאחזו בקו חדש על מורדות הגלבע. קאוקג'י חידש התקפותיו על סג'רה. בגליל המערבי בוצע מיבצע "דקל", אשר גולת-הכותרת שלו היה כיבוש נצרת (16.7). ע"י חטיבה "שבע" (שהועברה מגיזרת לטרון לצפון). כיבוש נצרת הביא להפסקת ההתקפה על סג'רה ולנסיגתו של קאוקג'י; הוא נתבצר עתה במרכז הגליל. בין 24 ביולי וה-26 בו הוסר גם המיטרד האחרון בכביש ת"א— חיפה ("המשולש הקטן" של הכפרים עין עיזאל, גיבע ואיגוזים). מיבצע "דני", אשר הכוח המרכזי בו היתה חטיבה "שמונה" המשוריינת, הביא בחזית המרכז לכיבושם של שדה-התעופה לוד והערים לוד ורמלה ולהזזת קו-החזית מזרחה לתוך השטח שהוחזק ע"י הלגיון הערבי. במסגרת אותו מיבצע עלה בידי חטיבת "הראל" להרחיב את פרוזדור ירושלים ולהגיע שוב למבואות הרי-טוב, וע"י כך לפתוח דרך אלטרנטיבית לירושלים (אשתאול— כסלון— צובא); לעומת זאת נכשל הנסיון לנתק את הכביש המוליך לטרון — כשם שנכשל נסיון נוסף של חטיבת-השריון לכבוש ערב ההפוגה השנייה את לטרון.

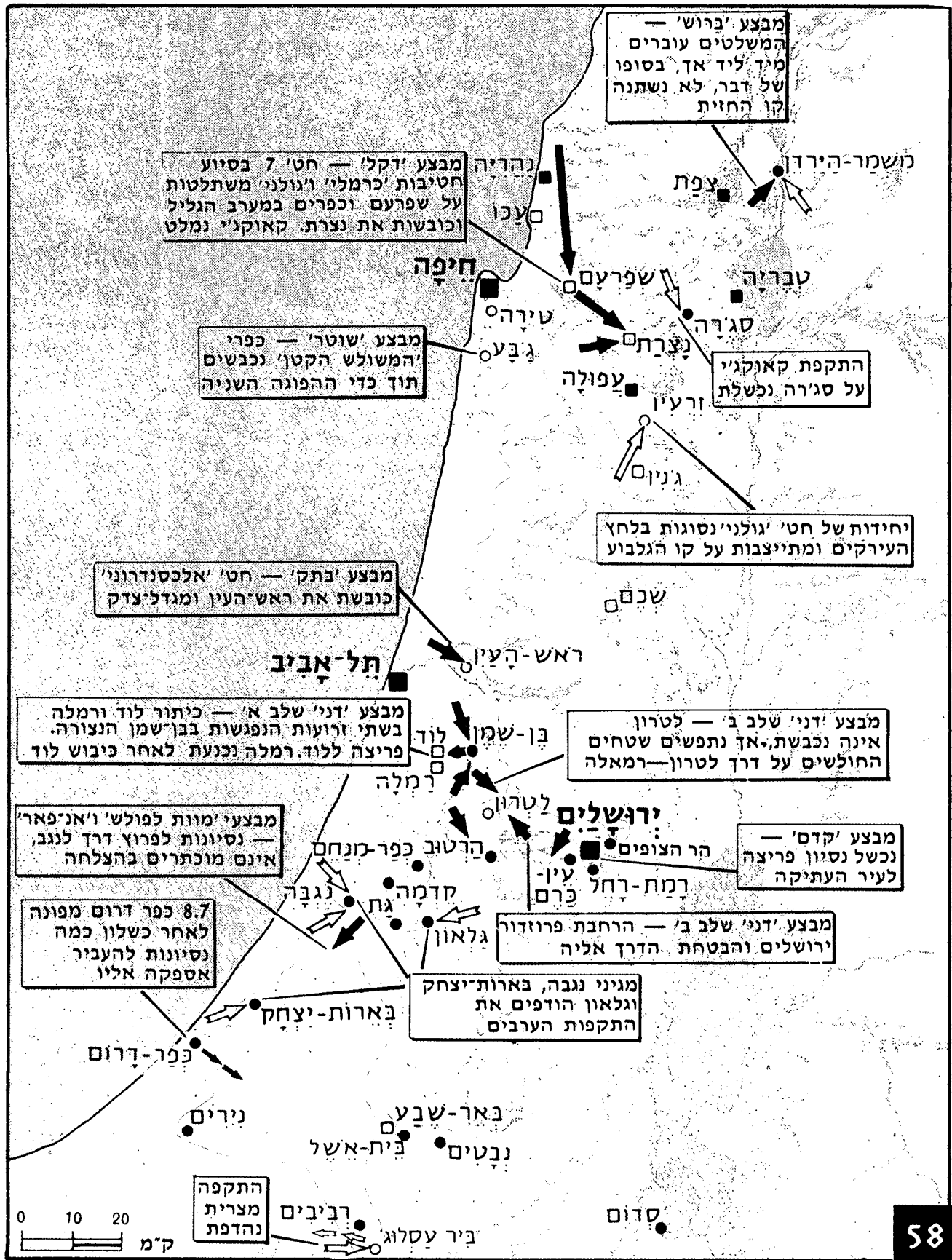
בירושלים הושגו כמה תיקוני-קו, אך נכשל מיבצע "קדם", נסיון לפרוץ את החומה ולכבוש את העיר העתיקה.

בחזית הדרום פתחו המצרים בהתקפה עוד בטרם נסתיימה ההפוגה, ובכך הקדימו את מיבצע "אנ-פאר" (אנטי-פארק) של צה"ל לפתיחת הדרך לנגב. תוך ניצול ההפתעה שבהפרת ההפוגה, כבשו המצרים מידי חטיבת "הנגב" את משלטי כוכבה וחוליקאת וכך הרחיבו את הסיף שבין הנגב לצפון. כן תפסו את המשלט 113, שנעזב לילה קודם-לכן ע"י כוחות צה"ל, מבלי שהמצרים ידעו על כך (ועל כן פתחו בהתקפה גדולה, נתמכת בארטילריה ושריון, על מוצב ריק). כדי להשתלט על המשולש בית-דראס— ג'וליס— נגבה, ולפתוח ציר-פלישה לעבר רחובות ותל-אביב בכביש הפנימי (במקום כביש-החוף) — תקפו יחידות סודאניות של הצבא המצרי עם שחר יום ה-8.7 את מוצבי "גבעתי" בבית-דראס. כשלונם מנע את המשך פעולתם בגיזרה זו. במסגרת מיבצע "אנ-פאר" הוטל פעם נוספת על חטיבת "הנגב" לכבוש את משטרת עיראק-סווידאן. חטיבת "גבעתי" נצטוותה לכבוש את הכפרים עיבדיס, בית-עפה ועיראק-סווידאן. ההתקפה על המשטרה נכשלה וכוחות צה"ל נאלצו לסגת מהכפר עיראק-סווידאן ומבית-עפה. במשלט בעיבדיס (אליו נכנס צה"ל ותקף בהיסח-הרעת ריכוז יחידות מצריות, שנערכו אותה שעה להתקפה על הכביש הפנימי, לאחר כשלונם בכיבוש בית-דראס) נאחזו כוחותינו וכבשו זו הפעם הראשונה מידי המצרים גם ציוד כבד (תותחי נ"ט, וחלילים, טאנק ועוד).

ב-10.7 עבר הצבא המצרי להתקפות-נגד ותקף את ג'וליס ואת משלט עיבדיס. המערכה על עיבדיס נמשכה בחמת-זעם גלים-גלים במשך כל היום ובסיוע כבד מאוד של ארטילריה ומטוסים; היא לא הביאה למצרים את התוצאה המקווה. מכאן ואילך לא נרתעו עוד אנשי חטיבת "גבעתי" מפני האיום שבהפגזות והפצצות. גם בג'וליס נכשלה ההתקפה המצרית. בד בבד עם הפעולות האלו חיסלה חטיבת "גבעתי" את שארית אחיזתם של הערבים בעורף שטחה בכבשה את הכפרים תל-א-צאפי, מסמיה ועוד. יום ה-12.7 היה יומה הגדול של נגבה. לא היתה במלחמת-העצמאות התקפה שנייה שווה בעוצמתה להתקפת המצרים על נגבה. מגיני הקיבוץ וחילי "גבעתי" יכלו לה. כשנבצר מהמצרים לכבוש את היישוב, תפסו את הגבעה 105 שבעורפו, במגמה לנתקו. לביל ה-13.7 תקפו כוחות רגלים וגיפיים של "גבעתי" את המשלט והשתלטו עליו — וסכנת הכיתור הוסרה מעל נגבה. כדי לכבוש יישובים מבודדים תקפו המצרים ב-14 ו-15 ביולי את קיבוץ גלאון וב-15.7 את בארות-יצחק שעל כביש עזה — באר-שבע. ההתקפות על גלאון נהדפו, ואילו בבארות-יצחק חדרו המצרים לתוך חצר המשק. כאשר חש גדוד הפשיטה של חטיבת "הנגב" לעזרת המשק והפעיל תותחי-שרה — נשברה ההתקפה המצרית.

כשנבלמו המצרים בכל הגזרות נפתחה התקפת-הנגד הישראלית, שמטרתה היתה להבקיע את הדרך לנגב. לחזית הדרום הובא גדוד הקומאנדו של החטיבה המשוריינת (שהתפנה זה עתה מכיבוש לוד ורמלה). המיבצע "מוות לפולש" נועד להשתלט על קטע של דרך-עפר מזרחה מהכביש ג'וליס— ניר-עם. פרוזדור חדש זה צריך היה להיכבש, בזמן אחר, ע"י "גבעתי" מהצפון וע"י גדוד הקומאנדו מחטיבה 8 (כיבוש הכפרים בית-עפה וחתה). משם צריך היה להתקדם ולתפוס את כרְתֵיָהּ. על חטיבת "הנגב" הוטל לכבוש מדרום את ביר-אבו-גיבר ולכבוש מחדש את כוכבה וחוליקאת. ההתקפות על בית-עפה, כוכבה וחוליקאת נכשלו, ואילו חתא וכרתיה וביר-אבו-גיבר נכבשו לפני כניסת ההפוגה השנייה לתוקפה (18.7, בשעה 19). על אף התקפות-הנגד המצריות העזות נשארו אתרים אלה בידי צה"ל.

בשנית — כמו בהפוגה הראשונה ("צומת") — הערימו המצרים על כוחות ישראל והקימו בחסות ההפוגה בין כרתיה לביר-אבו-גיבר שורת מוצבים שחסמו גם ציר חדש זה לנגב. כתגובה לכך ניסה צה"ל בעיצומה של ההפוגה (בסוף יולי) לפרוץ מחדש את הדרך לנגב במיבצע גייס (ר"ת: "גבעתי", "יפתח", "סרגיי") בסיוע הטאנקים של חטיבת השריון. המיבצע, שמטרתו היתה הרחבת הפרוזדור ע"י כיבושן של פלוג'ה ועיראק אל-מנשייה, נכשל, אעפ"י ששיירה בת 30 כלי-רכב (לערך) הצליחה לחצות את הקווים המצריים ולחדור לנגב. במסגרת קרבות "עשרת הימים" נטל חיל-האוויר של צה"ל חלק נכבד במתן סיוע לכוחות הקרקע. בקיום התובלה האווירית מחו"ל ולנגב המנותק וע"י הפעלת שלושה "מיבצרים מעופפים" בהפצצת שטחי האויב (קאהיר, רפיח, אל-עריש, דמשק וראש-הגשר הסורי במשמר-הירדן).

© כרטא